

ڪيٽريل ڌرتي

ڪهاڻيون

Kherial Dharti

(Short Stories)

سندري اُتمچنداڻي

Sundri Uttamchandani

www.sundriuttam.com

www.sindhisangat.com

Download free Sindhi movies from

www.sindhisangat.tv

فهرست

- اُبالِي
- من جي ڳنڍ
- بي رخي
- جيئنداڻي مري وي
- ڪيڙيل ڌرتي
- نئون زمانو
- تنهنڪان ته ڏيڪاريون نه ها
- وچ ڏاڪڻ تي

00923337516944

کتاب خانو
والتسايب لائبرري
امير عدنان
03337516944

www.facebook.com/groups/Kutabkhano

لُٻالي

چندر لوڪ بلڊنگ ۾ اچي پاريتيءَ جو رهڻ ڇا هو، جنهن پاريتيءَ کي پيار سان پالي سڏيندا هئا، سا اڇانڪ ئي لُٻالي ٿي پيئي.

مٿس لُٻالي نالو رکڻ واري هئي هڪ وڏي عمر جي ڀريل پرڪم عورت. هن جڏهن پهريون ڀيرو پاريتيءَ کي چندر لوڪ سوسلٽيءَ جي باغيچي ۾ بينچ تي ويٺل ڏٺو، تڏهن ڦٽاڪ سان پڇيائين، ”لئي شاميءَ جي جاءِ ۾ تون اچي ويٺي آهين نه؟“

ڪنڌ سان ”ها“ ڪئي پاريتيءَ.

”تون آهين ته شادي ڪيل نه؟“

ٿوري مرڪ منهن تي پڪيڙي ذرا شرمجندي پاريتيءَ چيو، ”ها.“

”ته ههڙي لُٻالي لُٻالي ڇو پيئي لڳين؟“

”خبر ناهي.“ لُٻاليءَ جي وات مان نڪري ويو.

”شامي تنهنجي ناني هئي نه؟“

وري به ننڍڙي ”ها“ فقط ڪنڌ سان ڪئي لُٻاليءَ.

”شامي ته لڪاپٽڻ هئي. تو لاءِ فقط هي جاءِ ڇڏي ويئي؟ ٻيو ڪجهه به نه؟“

ڪنڌ لوڏي اڪيون هيٺ ڪري لُٻاليءَ چيو، ”نه ڪجهه به نه.“

هڪ ننڍيءَ بيبيءَ اچي چيو، ”ممي ڀاءُ ماري ٿو.“

”لئي ته توکي ٻه ٻار به آهن؟“

لُٻالي بينچ تان اٿي ڏيئي ڪي آگر پڪڙائي، پريان بينچ ٻار کي وڃي هنج ۾ کڻي ورتو.

”ڇو ڀلا تون پيٽ ڪي ڇو ٿو مارين؟ مالان توکي؟“

ٻار ٻانهون ڪڍي ماءُ جي گلي ۾ وڌيون، لُٻالي ڏيئي ڪي هٿ کان وٺي گهر ڏي

هلڻ لڳي.

پنيان سڏ ٿيو، ”لڳائي او لڳائي.“

لڳائيءَ کي هڪ منٽ لاءِ به ويچار نه آيو ته هوءَ ان نالي واري ڪانه هئي. يڪدم ڪنڌ ورائي بينچ تي ويٺل ڀاري ڀرڪم عورت ڏي نهاريلئين. عورت هٿ جو اشارو ڪري لڳائيءَ کي سڏيو. لڳائي لٿي ته هن کيس هٿ کان چڪي بينچ تي وهاري ڇڏيو.

”خبر ته ڪر مٺي، شاميءَ جي ڌيءَ ته تنهنجي ماسي آهي نه اها ته شاميءَ جي موت تي آيل هئي، تون ته ان وقت ڏسڻ ۾ ڪانه لٿين؟“

”منهنجا پٽي ٻار بي چاڪ هئا. پاڻ ته هٽائي پوپال ۾. ڪين خبر ئي پوءِ پيئي...“ چوندي لڳائيءَ جون اکيون ڀرجي آيون. ننڍڙي ٻارڙي کيس آڱر کان چڪڻ لڳي. لڳائي اتي هلي ويئي. عورت کيس کين سڏيو. اصل ۾ هاڻي بينچ تي چنڊر لوڪ ڪالونيءَ جون ٻيون به ٻه ٽي چٽيون اچي ويٺيون هيون. لڳائي پنهنجي گهر ٽئين ماڙي تي پهچي، استو ٻاري ٻارن کي چانه ڍڪ ناهي ڏنو ته پاڻ به پيٽئين. رنڌڻي جي دريءَ کان ٻاهر آڪاس ڏي نهاريلئين ته نيٺن ۾ ڍار پئجي ويس. پوئين سج مٿان هلڪن ڪپهه جهڙن بادلن پئي بنا سڪان تار تريو... اوه ڪهڙو آهي هي بانڪپڻ منهنجي سيني ۾. ٻنهي هٿن سان پنيان ٻڌل وانگورو کولي ڊگهن وارن کي کڻي چنڊڪار ڏنائين، ”مان ته ڄڻ مان ئي ناهيان، ڄڻ ڊگهن وارن واري هڪ لئڪٽريس...“ چپ کي چڪ پئي چيلئين، ”نه ڄڻ هڪ ڊگهن وارن واري ديوي پواني آهيان، يا پهڙ جي ڪنهن چوٽيءَ تي بيٺي آهيان ۽ هيٺ آهن باغ باغيچا، جن ۾ انيڪ ڪراڙيون روئي رهيون آهن، پنهنجي گذري ويل جوانيءَ تي... يا منهنجي هن سونهن تي...“ مگر ڪن ڪن اندر ئي مور جون اکيون پنهنجي پيرن ۾ جهڪي ويئون. آه

پري چيائين، ”اف لڳائي.“

در تي ڪڙڪو ٿيو. ڏٺائين ته پاسي واري هٿي مسز من چنڊا، ”شڪر تون ته گهر ۾ ويٺي آهين. هن مهل سڀني فلڻن جا چنڊا پيا لڻڪن. سڀ وڃيو هيٺ باغ ۾ وهن يا نڪرن سير تي...“

لڳائي ڪلي چيو، ”وهو.“

”وهان ته ٿي پر وهڻ لاءِ به ڪجهه ته ڇڏي وڃي ها ماسيهن. حد ڪئي مٿيءَ، خبر به هئس ته غريب پاڻي جي اچي وهندي هن جاءِ ۾، پوءِ به ڪوچ ڪريون پلنگ ڇا لاءِ وڪڻي ويئي؟“

”شايد خبر نه هونديس ته ڪو اسين هتي اچي رهڻ قبول ڪنداسين.“
”چوڻ ڇا پئي چوڪري، ههڙي جاءِ ناني توکي مفت ڏيئي ويئي ته تون رهڻ نه قبوليندين؟ ڪا ڳالهه ٿيندي آهي؟“

سهم ڪاڌل ٻار جيان منهن ڦڙو ڪري لڳائي چيو، ”هنن جاين ۾ رهڻ معنيٰ خرچ وٺڻ. سنڌونگر ۾ جيڪا اسان جي جاءِ جي عڪس هئي ان کان انوڻي آهي هن بمبئيءَ جي نگر ۾ عڪس بستيءَ جو بلبل ڪيڏو ٿو اچي، مان تنهن مهينن ۾ رهي حيران ٿي ويئي آهيان. ڪم واريون مايون به ڪيڏيون مهانگيون آهن بپا ڙي بپا.“

بلبل سڪ لهو ته انجي قيمت به ته اڌ اڪي بهڙم تو ته هڪي ڪڍي ڇڏي آهي؟“

”مون ڪونه ڪڍومانس، پاڻي نڪري ويئي. چيائين ٻيو گهر وڌي پگهار وارو مليو اٿم.“

”ها ها سچ ٿي چوڻ. مائين جلب ٻاهر آهي حال آهن. ڏاڍيون رنن لالچي آهن.“
ايتري ۾ هيٺ موٽر جي هارن تي پيرا پون پون ڪئي ته مسز من چنڊا پلنگ

تان اتي ڪڙي ٿي، چيڪين، ”هيٺ اچي ويا آهن. چڱو مان وڃان ٿي.“ ڪنڊون هٿن ۾ ڦيرائيندي، من چنڊا هلي ويئي.

مڻهالي ڪيتري دير سن ويٺي رهي. سڄي ڪمري ۾ من چنڊا جي ڪپڙن واري سينٽ جي سڳند پڪڙي پيئي هئي. سندس مٿين سان جهنگهيل سرير ۽ شوخ چهرو اڄبه سندس اڳيان کڙو هو. ڪجهه ڏينهن اڳبه ته ساڳي من چنڊا سندس گهر ۾ اچي ڪلاڪ اڌ ره ڇهه ڪئي هئي. تڏهن کيس مٿيا منڊيون ڪين پيل هئا، رواجي ڪپڙن ۾ اچي مڻهاليءَ وٽ اوياري لهواري ڪرڻ ويٺي هئي. سندس نظر سڄي گهر تي پئي ڦري. چيڪين، ”هتي رڪي هئي تنهنجي نانيءَ جي واشنگ مشين. ڪن ۾ سڀ چادرون چئونبه ڌوئي وٺندي هئي سندس مٿي.“

مڻهاليءَ چيو، ”واشنگ مشين هجي ته مٿي ڇا لاءِ؟“
 ”تون ڪانه سمجهي سگهندينءَ. لاهيت جي سڀني سهوليت ڏيندڙ اوزارن کي هلائڻ لاءِ، انهن جي صفائي سنڱي رکڻ لاءِ، ماڻهو ته ڪيئي ڪپي. انهيءَ ڪري ته تنهنجي ناني اڪيلي هئي ته سڄو ڏينهن مٿي بيٺل هئس. هي مٿي وينٽيليٽر روز اڳهائيندي هئي. هتي رنڌڻي ۾ هوس وڏو شاهي جوسر مڪسر. مٿي روز فروٽ جي رس ڪڍي ڏيندي هئس...“
 ”بيمار ته ڪانه هئي منهنجي ناني پوءِ رس ڇو پيئندي هئي روز؟“
 ”تون ته ڪا پڪي ڳوٺاڻي آهين. فروٽن جون رسون پيئندي هئي تڏهن ته هوءَ ههڙي ڳاڙهي ڳتڪي بيٺي هئي آخر تڳين...“
 ”او...“ چئي مڻهاليءَ پنهنجي بي سمجهيءَ تي خار کاڌي. پٺ کي ڳلاس اونڌو ڪندي ڏٺو ته چموٽو پٺي ڪڍيڪينس.

من چنڊا جون ان ڏينهن واريون ڳالهيون ياد ڪري، مڻهالي دڪي ٿي وڃي پٺ کي

هنج ۾ ڪنيو، پيار سان گل چمي کڻي ڇاتيءَ سان لائڪينس.
 ”۽ مونکي؟“ ملهائيءَ جي ڏيئي اچي گوڏن سان چنبڙيس. ”ملهائيءَ ان کي به کڻي
 ڪري چمي ڏني.“

مٿان اچي پهتو هرڪشن. چيڪين، ”ڇو پلڪي تنهنجون اکيون آليون پيئون
 لڳن؟“

ملهائي جن ڳوڙهن کي روڪي رکيو هو، سڀ به لاتون بڻجي ڳلن تي وهي آيا.
 هرڪشن بهارن کي ٽول شيون ڏيندي ملهائيءَ جي به ڳچيءَ ۾ بهانهن ورهائي ۽
 چيو، ”اڙي سڪن جا ڏينهن آيا ائيني تب پيئي ڳوڙها ڳارين...“
 ملهائيءَ چيو، ”سڪن کي هڻي لنگڙو ڪري ويئي نه اها منهنجي ماسي، جيڪا
 پاڙي واري اچي سا چوي هتي تنهنجي نانيءَ جو ٽيپ رڪارڊر هو، هتي وڏي
 شاهي تي وي رکي هئس، هتي جهولڻو پيل هوس.“

هرڪشن بربلر ڪيترو وقت انهن شين کي اکين ۾ ڏسندو رهيو. نانيءَ وٽ
 اڳي جڏهن به آيا هئا، تڏهن نانيءَ کين خرچيون ڏنيون هيون. هرڪشن کي
 پاسي ۾ وهاري مٿو چميو هئائينس ۽ چيو هئائين، ”پتٽي ويهي سانھ
 ستيءَ سان ڳالهه ڏيو ها وٺو ها. ملڪين اوچتو گم نه ٿيو ها. ڪورٽ جي شادي
 نه ڪريو ها ته اسين توهان کي هيڏو پري سنڌونگر ۾ ڪونه رهڻ ڏيون ها...“
 ”... امان اسين اتي به تمام مزي ۾ آهيون. رڳو اڄ وڃ تي ترين ۾ وقت ٿو
 لڳي ٻيڙي سويل ۾ سمهيو پون. سندن رانديون رانديون انگل آرا ڏسڻ جو
 موقعو ڪونه ملندو آهي.“

نانيءَ چيو، ”چيم نه مڙيوئي آهي نه تڪليف. هيڏانهن، مون وٽ ٽيپ
 رڪارڊر، ٽي وي، ريڊيو، مٿان موٽر در تي، پر ڪو ماڻڻ وارو ڪونهي. ٽيئر
 پٽ رسن وسن آميرڪا ۽ انگلنڊ ۾. مان آهيان اڪيلو سر، نوڪرن جي حوالي.“

توهين ويجهو هجوم تبہ جيڪر چوان ڪوٽ منهنجا هيڏا هسل ماڻي چوري وينو.

هرڪشن چيو هو، ”اما توهانجي پٽن ڏين کي اسانجي شادي منظور نه هئي پوءِ ڇا ڪريون. تنهنجي ڪرشن پڳوان جي سيدرا، تنهنجي گورڊن ڌاريءَ جي رڪمڻي، اهي به پنهنجا گهر ڇڏي هلي ويئون هيون نه پنهنجي گهوٽن جي گهر...“

”هڪو هڪو“ ڪنڌ لوڏي امان چيو هو. شايد اها ڳالهه کيس موم ڪرڻ لاءِ ڪافي هئي. جو مرڻ وقت جاءِ هرڪشن جي زال جي نالي لکڻي ويئي هئي. خيالن کي پري اچي، هر ڪشن چيو، ”ڪجهه ٿيو هاڻي هتي ريل جي سفر جو وقت بچي ٿو، ته ٿوري محنت ڪري ڪا ايجنسي بهيجنسي ڪڍي ڪري، ٿورو پاڻ ڪڍي وٺنداسين.“

مهاڻيءَ نماڻيون اکيون مٽي ڪڍي چيو، ”في الحال ته هتي جي زالن منهنجو نالو ڪڍي مهاڻي رکيو آهي. سنڌونگر ۾ ته مان راڻي هيس. منهنجي وارن جو وانگورو، منهنجي ڪپڙن جون ڊزائينون، اوڙي پاڙي ۾ خاص ريس لاهو هيون ۽ هتي ته ڪنهن کي ڊگها وار رکيلئي ڪونهن، مان به ڪٽئي ڇڏينديس...“

”نه نه، متان ملڪين ڪيو اٿئي.“ چوندي هرڪشن زال جا ڊگها ڪڪا وار ڪڍي پنهنجي ڳلن سان لاتا، ”ههڙا پشم جهڙا نرم وار... متان ڪٽايا اٿئي.“

مهاڻيءَ اکيون ڪڍي هرڪشن جي اکين ۾ ڏٺو. سندس ساهه کي وارن مٿان آروس ڪندو محسوس ڪيائين ته ميٺ جيان ڳري پئي. ڪجهه وقت هرڪشن سان لڳي ويئي رهي... پوءِ ڊگهو ساهه ڪڍي اتي ڪڙي ٿي ۽ وڃي ڪم ڪار کي لڳي.

هرڪشن بهارن کي ڪلايو ڪڏايو، تيسين ملهائيءَ روتي تيار ڪري ورتي. وڃ وڃ ۾ وري به هرڪشن جي اڳيان اچي ٿي ويئي. هرڪشن ڏٺو، مونجهارو سندس مومل جي من ۾ اڃا قلم آهي. ٿڌيءَ اک سان نهاري چيڪين، ”ڇو ڀلا اڄ ڪوئل ڪجهه ڳلي ڪانه پيئي. سنڌونگر ۾ ته رڌيندي بچيڪيندي، پيئي سريلي مرلي هلندي هئي؟“

ٿڌو ساهه کڻي، ڪلها چنڊي ملهائي ڇپ ۾ من جي ڪيفيت ٻڌائي ويئي. هرڪشن چيو ”مان سڀ سمجهان ٿو، هتي شاهوڪار گهرن جي وڃ ۾ رهي پاڻ کي ملهالو پيئي سمجهين.“

”نه ملهائي.“ ڪٿاڪ سان چهندڙي هڻي ڪڍي ملهائيءَ هرڪشن جي ستر تي بهڻي ڄڻا تهڪ ٿيئي ڪلڻ لڳا بهار بهڻي بي مطلب ڪلي پيا. ملهائيءَ پٺ کي کنيو، هرڪشن ڏيئي ڪي ڪينو. ”تو ڇا سمجهو سونو، جو ڪئين؟ ۽ تو ڇا سمجهو نني؟ جو هيڏا پٺ پٺ تهڪ ڏيندي پيئي وڃي؟“ نني ننڍڙو هٿ ٻوٽ تي رکي چيو، ”ڪٿي ٿي ڪلان“ پر ڪل هڻي جا سندس بڪ مان به وهي پئي ملئي. ملهائيءَ چيو، ”توهين گهر ۾ ٿا اچو ته رونق ٿي لڳي نه ته هيڏو وڏو گهر ته اصل ڪلڻ پيو اچي.“

”سنڌونگر ۾ به ته رات جو 12 بجي موٽندو هوس...“

”اتي وري به اوڙي پاڙي جي بستي هئي. هتي ته ڏينهن ڏٺي جو به هرڪو در بند ڪيو پنهنجي فلڪ ۾ پيو ڪڙڪي ڪنجهي پر ڪنهن وٽ گهڻو اچي وڃي ڪونه ٿو. سڀني کي ٿي وي، ريڊيو، فلمون، محفلون ايڏا ڪم آهن، جو هيٺين ڪم لاءِ ماني ته مٿين ڪم لاءِ نوڪر رکيو وينيون آهن.“

”ڇا چيئي هيٺين ڪم لاءِ مٿي ۽ مٿين ڪم لاءِ نوڪر؟ ٻنهي وري تهڪ ڏنا بهارن ۾ اڳئين ڪانه وڌيڪ وڃڻ جي ويا.“

روتي ڪڏيندي هرڪشن چيو، ”پالي تون مڙيوئي خوش ناهين هن جاءِ ۾...
 شڪل ته ڏس ٻار هوئي لڻي پيءُ اٿئي... حقيقت ۾ تنهنجي ڪلڻ ۾ به
 مونڪي ته روڻ پيو ٻڌڻ ۾ اچي...“
 ”ڏسو توهين مونڪي پاريتيءَ مان پالي ٿا سڏيو ۽ ڪالونيءَ وارين اصل نالو
 مٽي ٻڌائي ڪري ڇڏيو آهي منهنجو. ڇو؟“
 هرڪشن ڪلڻ روڪي چيو، ”ڇو؟ ڇو جي توکي خبر هوندي.“
 ”ٻڌلر مونڪي خبر آهي. هي زالون خوب مٽيا پلئين ٿيون، روز نوان وڳا
 پلئين ٿيون، مون وٽ ته اهڙو ڪجهه ڪينهي ۽...“
 ”۽ ڇا؟“
 ”۽ هو روز ڳالهيون ڪن نوڪرن جون نوڪريائين جون، انهن جي بي ايمانيءَ
 جون، چوريءَ جي عادتن جون، درزين جي سبڻ جون يا وري ٽيوي پروگرامن
 جون...“
 هرڪشن ڪلڻ اٿيو ته گينديءَ وٽ گرڙي ڪندي ٻئي ڪمري ڏي نظر
 ڦيرايائين ته ڏٺائين ٻئي ٻار رانديڪن وچ ۾ سمهي پيا آهن.
 اندر اچي پاريتيءَ کي ٻانهن ۾ پري پلنگ تي لٽائي چيائين، ”منهنجي پاليءَ
 وٽ جيڪي آهي، انجي اڳيان ته هرڪا عورت ٻڌائي آهي.“

من جي ڳندي

لئين ته منهنجو گهر ڪو تمام مٿي به ڪين هو، پر تڪڙ هئي انڪري هيٺئين فلڪ (گرلئونڊ فلور) واريءَ ارونا کي چيم، ”ٿئي ٿيهر رپيا هجني ته ڏينم، پوءِ مٿان آڻي ٿي ڏيانءِ. منهنجو گهوت وڃي ٿو ڪار ۾ پيٽرول ڀرڻ، ان لاءِ ڪين.“

ارونا يڪدم سوَ جو نوٽ اچي مون کي ڏنو. مون بلڊنگ جي ڪمپلئونڊ ۾ وڃي جڏهن سو جو نوٽ پنهنجي گهوت کي ڏنو، تڏهن هن مرڪي چيو، ”مٿي ته وڏيءَ دل واري چئبي جو ٿيهر رپين بدران سو جو نوٽ ڪڍي ڏنائين.“ واپس اچي ارونا کي پنهنجي مڙس جي ڳالهه ٻڌايم. ارونا جي ڀر ۾ سندس ٻي پاڙيسرڙ ديوي ويٺي هئي، انهي چيو، ”ورشا راڻي، تون ته اسان کي سڃاڻين ڪانه ٿي. اچي به گهڙيون وهين ته خبر پوي ٿي ڪيڏا تان ڪيا وڏي آهي اسانجي دل.“ مون کي هي ٻئي زالون وڻيون.

ٻئي ڏينهن ساڳيءَ مهل تي اٽڪل ڏهه لڳا هوندا صبح جا، جو ارونا کي سو رپيا موٽائڻ ويس. ارونا کلي چيو، ”ڇو پڇي ٿي ويا ڇا رپيا؟“ مون چيو، ”منهنجي سس ته مٿو ڪٿي ويئي هئي ته جلدي هيٺ پئسا موٽائي اچ. مٿيءَ سڄي رات مٿان ننڊي نه ڪئي هجي.“ ارونا خوب تهڪ ڏيئي کليو. مٿان چيائين، ”سسٽين کي ٻين ۾ وشواس ڪونهي ڇا؟“

ارونا جولائين چوڻ ۽ منهنجي اکين مان جهر جهر نير وهڻ. ارونا تڪڙ ۾ ديويءَ کي به سڏ ڪيو پوءِ ويٺيون ٻئي مون کي پرچڪڻ ۽ ڪلاڪڻ. مٿي آيس ته سس چيو، ”هيڏو وقت لڳايو، مٿيءَ جهيڙو ڪيو ڇا ته...“

مون سس طرف ڏٺو. هيءَ هئي وشواس جي اگنيءَ جو تپو ۽ تصور ڪيم هيٺ وارين ارونا ۽ ديويءَ جو ٻئي زالون ڪيڏيون نرم، ٿڌيون ۽ خوش دل ٿي لڳيون.

تئين ڏينهن به ساڳيءَ مهل تي مان مڙس سان گڏ هيٺ لهي ويس. زندگيءَ ۾ هي پهريون ڀيرو هو جو سس کي ڪين ٻڌايم ته مان گهر چئن کان ٻاهر قدم چو ٿي رکان.

ديوي به ارونا جي گهر ويئي هئي، اتي هڪٻئي به زال هئي. ديويءَ چيو، ”ورشا، هن کي سڃاڻين؟ هيءَ ڪرشنا اٿئي، سامهون واري فلٽ ۾ رهندي آهي.“

مون چيو، ”ڇڱو وڃان ٿي.“

”وڃين وري ڪيڏانهن ٿي؟“ ٻانهن کان چڪي ارونا کڻي مون کي ڪرسيءَ تي هنيو. ويه هتي بيڪارن جي دفتر ۾ جيڪو آيو، ان کي اڌ ڪلاڪ ڊيوٽي ڏيڻي ئي پوندي آهي.“

ديويءَ چيو ”ها ڊيوٽي ڏيڻي ئي پوندي آهي.“

”۽ هوءَ سس به ٿي ويني...“

”اسان کي به گهر جو ڪم وڻو ياد ڪري.“ ڪرشنا چيو، ”گهٽ ڪي اوڀر، گهٽ

ڪي اوڀر“ ديويءَ ڪرشنا کي ڇهنڊڙي پٺي چيڙ ڪئي. مان وٺڙي تي ڏسڻ

لڳس ته ارونا چيو، ”هيءَ اسانجي ڪرشنا اٿئي صفا اڻ پڙهيل، سو اهڙا گستا

ڳالهائيندي آهي جو ڪيڏا ڏينهن پيا کلندا آهيون. ڪله سندس ماسي لڳي

هئي. ديويءَ پڇيس ته ڪٿان لڳي هئي، ته چيائين، ”گهٽ ڪي اوڀر مان.“

ويچاريءَ کي گهٽڪوڀر چوڻ ڪين آيو. هاڻي ديوي آهي جا ويني ڪت

ڪريس.“

مون چيو، ”پر آهي ڏاڍي سٺي، خفي ته ٿيئي ڪين ٿي.“
 ارونا چيو، ”يلا اهو تبتاءِ تون هڙي سهڻي، صاف سٿري، پر خفي ٿيل اهڙي
 پيئي لڳين جو ڪجهه منوئي ڪين ٿو لڳيئي. اسين ته روز 10 کان 10:30
 ٺڳين، هي جيڪوببيڪارن جو دفتر ڪلندو آهي، ان ۾ اچي وهڻ لاءِ
 واجهڪينديون آهيون ۽ تون آهين جا پيئي پڇين.“
 منهنجو من ڳڻڻ ملڪون ٿي ويو هو. بنا ڪنهن احساس جي چيم، ”بيڪارن
 جو دفتر ڪيئن؟“

ديويءَ چيو، ”بيڪارن جو انڪري ٿا چئون جو هي اڌ ڪلاڪ ڪوبه ڪم
 ڪار ڪرڻو ناهي. فقط ڪل خوشيءَ ۾ گذارڻو آهي.“
 ”ڪل خوشيءَ ۾ گذارڻو آهي؟“ مون چيو.
 ڪرشنا منهنجو هٿ پڪڙي چيو، ”ڇو ڙي؟ اهڙي اداس منهن سان ڇو ٿي
 چوين ڪل خوشيءَ ۾ گذارڻو آهي؟...“
 ”نصيب ۾ ڪل خوشي آهيئي ڪين.“
 ڪرشنا منهنجو نراڙيءَ تي پنڇيئي آڱريون رکيل هٿ هيٺ لاهي چيو، ”ڀاڳ ته
 آهن تنهنجا، موٽر در تي، فليٽ پنهنجو، سس، سهرو، پٽ، ڌيءُ ۽ ڪمڪيندڙ
 مڙس تنهنجي گهر ۾ باقي توکي ڪي ڇا؟“
 ديوي ڪلڻ لڳي، ”مان بتايان هن کي ڪهڙي بيماري آهي؟“
 ديويءَ جي ڳالهه ٻڌي مان شڪجي ويس. الهي منهنجي مسئلي جي خبر ته نه
 پڇجي ويئي آهي پاڙي ۾. دل ڊڪ ڊڪ ڪرڻ لڳي.
 ارونا چيو، ”ڏس ورشا تون خود جيسين پنهنجو ڊڪ نبتڪيندين ٿيسين
 ڪوبه انٽريامي ڪونهي جو تنهنجو دل لاهي سگهي.“

ارونا جي چوڻ جو انداز اهڙو هو جو مان هڪ وار من چلڻ لاءِ تيار ٿي ويس. پر وري پاڻ کي سنڀالي ورتم. ڇو ته چوندا آهن: کاتي ڪري گدريئي تبہ گدرو مَنو؟ ۽ گدرو ڪري کاتيءَ تي تبہ گدرو مَنو.

ديويءَ چيو، ”ورشا توکي منهنجو کلڻ دل ۾ ته ڪين ٿيو. واقعي ماڻهو ڪڏهن حالتن سبب ڪڏهن وري من ۾ ڪا ڳنڍ اچي وڃڻ سبب دڪي ٿيندو آهي.“

مون کان تڪڙ ۾ نڪري ويو ”ڳنڍ؟ ... من ۾ ڳنڍبڙجڻ ...؟“
هاڻ تنهي سڪين ڪٿي مون کي پڪڙيو. چون، ”هاڻ توکي مور ڪين ڇڏينداسين. ڀلا اسين ٻيو نه ڪري سگهون ته من تنهنجي دڪ کي همدرديءَ سان ٻڌي تنهنجي من جو اقبال ته لاهي سگهنديونسين.“

مان ولڪڙي ٿي، هنن تنهي ڏانهن واري واري سان ڏسندي رهيس. ارونا جي منهن ۾ نهاري، هوءَ مرڪڻ لڳي، سندس اکين ۾ جل ڀرجي آيو. من ۾ سوچيم: جيڪا زال منهنجي دڪي حالت ڏسڻ سان ايتري همدردي ٿي ڪري، سان منهنجو دڪبڙڻ سان ته شايد مون کي پاڪر پکڙي دڪڻي لاهي ڇڏيندي، يا شايد روئي پوي منهنجي ڳالهه تي. ڪيترو وقت من سان هڻي هڻي آخر چيم، ”منهنجي سس کي شڪ آهي ته مان پنهنجي سهري سان نهيل آهيان.“

ڪن لاءِ هي نئي سڪيون شانت ٿي ويئون. ڪمپلئونڊ ۾ ٻارن جي راند جو سماع پيو. ”ٿڌا منا قارونغان“ گهورڙيو ٿي چونڊو ويو.

منهنجي اکين مان هاڻي اهڙو ڪي ڪرڻ لڳو جيڪو نه پاڻي هو نه رت. عجيب وياڪلتا اڪرن جو روپ ورتو. چيم، ”مون کي توهين غلط نه سمجهجو مان بلڪل نرليپ آهيان ببلبل ڪي مون سڀني ۾ به ڪڏهن غلط روپ ۾ نه ڏٺو آهي. مڙس منهنجو ته ڏٺو اٿو ڪهڙو نبي مثل مڻيو آهي. سندس سونهن

اڳيان ته مان به ڪي ڪين آهيان..

ارونا منهنجي وات تي ڪٿي هٿ رکيو. ”نه چئ مني، اسين ٿيئي دنيا جي چال
 ڪي ڄاڻي وينيون آهيون...“

سندس هٿ هٽائي، مون رڙي چيو. ”پورا نو سال ٿيا آهن مونڪي. رت جا
 ڳوڙها ڳاڙيندي رهي آهيان، پر ڪو فرق نه پيو آهي.“

ديويءَ چيو، ”نو سال پوءِ تنهنجو مڙس توکي جدا نٿو ڪري وڃي وھاري؟“

مون ڪٿي ديويءَ جا هٿ پنهنجي مستڪ ڪي چهايا. ٽس لئين ڪو ڪري مون
 لاءِ ٻن ٻارن جي ماءُ آهيان، ڪٿي جهنگ ۾ به هلي وھاريندم ته به هن شڪ
 جي قيد مان چوٽڪارو پئجي مان نهال ٿي ويندس.“

ڪرشنا پڇيو، ”مرد ته هميشه پاڻ کي زالن کان عقل وارو سمجهندا آهن، پوءِ
 ايتري ننڍي ڳالهه تنهنجي مڙس کي سمجه ۾ نٿي اچي؟“

”مني هڪئي پٽ آهي نه منهنجي سس جو. هوءَ چويس ٿي ماءُ ته وري ڪانه
 ملند. جويون ته ٽڪي ٿي پئسي ويه ملنديءَ... هڻي خاندان ۾ پٽ نه
 وڃڻ جو ڇڏي اچ انهيءَ ڪنيءَ چوريءَ کي پيڪن ۾ ٻس مٿيون مان جا
 ڪڪڙ جي اڌ ڪپيل سسيءَ وانگر لٽڪي پئي آهيان مڙس کي ٻه ٻار ڪٿي
 ڪيڏانهن ويندس، ويچاري کي ڏنيان به ڏاڍو ٿي. ويچارو جواب مونڪي به
 ڪين ٿئي ته ماءُ کي به ڪين ٿئي.“

گهڙيال ساڍا ڏهه ٿي هليا، جو ارونا اٿڻ لڳي. چيئين، ”دل جاءِ ڪر، روز هتي
 اچ ته پاڻي راهه نڪرندي. تنهنجي من جي ڳنڍ چڙي ته ڏس ڪيئن نه ٿي
 سڪ جو ساهه ڪڍين. مونڪي مڙس جي روٽيءَ جو ٻو موڪلڻو آهي، مان ته
 هليس رنڌڻي ۾.“

ان ڏينهن مٿي گهر ۾ گهڙيس ته سس پڇيو، ”ڪيڏانهن ويئي هئين؟“

چيم، ”هيٺ پاڙي ۾.“

ماتا چيو، ”مونڪي اهلين گهرن ۾ نوس نوس وڻندي ڪانهي خبر اٿئي نه؟“
منهنجي جو هنن ارونا، ديويءَ ۽ ڪرشنا ڏاڍي دل ورتي هئي سو سس ڪي
چيم، ”اڳتي نه وينديس.“

اندر ۾ پيئي چوان، ”اڄ هي مونڪي ٿي ڇا ويو. جتان هيڏي خوشي مليم
انهيءَ هنڌي چوانس ٿي ته نه وينديس.“

ٻار اسڪول مان موٽيا ته اهي ڇو ڪين ڏاڍو پيار ڪيم. هنن به اسڪول جون
آڪائيون ٻٽلڻ شروع ڪيون ۽ بنان چون چران جي کاڌو کڻي اٿيا.
منهنجي سس گوريون وٺڻ لاءِ مونڪان پاڻي گهريو. پاڻي کڻي اڳيان ويئي
سانس ته چيڪين، ”اڄ ٻار ڏاڍو چهڪن پيا، پاس بهاس ٿي آيا آهن ڇا؟“
مون جواب ڪين ڏنو. سهري چيو، ”اها ڇا جواب ڏيند، سالن کان بٽنڻو چاريو
اتس ٻوٽ تي...“

منهنجي من ۾ آيو، اڄ ڪوئي ڇتو جواب ڏيئي من ٺاريان. مگر نه، مان ڪجهه
به چوڻ تي هريلڻي ڪين هئس. اندر گهڻوئي پوسريو ته هن ماڻهوءَ تي ته
منهنجي ڪل ڪسي ورتي آهي. اگر پنهنجي زال کي وري وري وشواس ڏياري
ها ته ننهن مون لاءِ ڏيئي سمان آهي. تون حسد نه ڪر، ته سس به ههڙي چنڊي نه
ٿي پوي ها. مان به هيئن ڪلڻ ڳالهائڻ بند ڪري زندهه لاش نٻڙجي پوان ها.
ليڪن اڄ جو مان سڪين سان من چلي لڏي هئس، سولئين پئي لڳو جا ڳالهه
هيڏا سال ڇاتيءَ ۾ خنجر جيان کتي پيئي هئي سان هاڻ نڪري چڪي آهي.
انهن بيڪارن جي دفتر، وارين زالن جي ڪل خوشي ور ور پئي ياد لڏي. جڏهن
هو ٿئي، جيڪي سڀئي سونهن، مٿا چاريءَ، هر ڳالهه ۾ مونڪان گهٽ آهن، پوءِ
به ڪل خوش ٿين ٿيون ته مان ڇو ڪين؟ ڇاتيءَ ۾ ڪٽل خنجر جو نڪري ويو

هو ته لڳو هاڻي ڦٽب ڇٽي ڇي ويندو.

بئي ڏينهن صبح جو سنان ڪري سنا ڪپڙا پاتم. سس پڇيو، ”ڪيڏانهن ٻاهر وڃڻو اٿئي؟“

مون ورائيو، ”ڪپڙا سڀ سڙي ويندا ڪيترا سال جو پاتا ڪين اٿم ته...“
انهن اڪرن اندر جا ٽوڪ لڪل هئي ته سس بهلي تنهنجي شڪن سببئي ته
ڪين پگيندي آهيان سنا ڪپڙا، سو سس بهليءَ جي اکين ۾ شور ڀرجي آيو.
مون کي تبليڪارن جي دفتر ۾ پهچڻو هو، سو گهر جا ننڍا وڏا ڪم جلدي
جلدي پورا ڪيم ۽ هيٺ لهي ويس ته سس آواز ڪيو. پر مون بنا جواب ڏيڻ
جي دروازو پيڪڙي ڇڏيو. هيءَ جریت مون پهريون ڀيرو ڪئي هئي. سا
ارونا، ديوي ۽ ڪرشنا کي اچي ٻڌايم. تنهي هڪٻئي جي هٿن تي ۽ منهنجي
هٿ تي تڙي هڻي منهنجي انهي سوپ جي ڏاڍي ساراه ڪئي. ڪپڙن جي
ساراه ڪيلئون. چيو مان، ”ههڙا ته گهڻي ڪپڙا پيا اندر سڙن پر پايان ڪين،
جو سس چوندي اٿم: اڄ ته ڪنهن لاءِ ويس وڳوبه ڪيو اٿئي.“
”۽ هاڻي؟“ ارونا پڇيو.

”هاڻي توهان اهڙي ڪا چلبي ڏني آهي جو من ۾ اچي ويو اٿم ته جهان مان
سنا ماڻهو ڪونه ويا آهن، جيڪي منهنجي پوترتا ۾ وشواس ڪن.“
ڪرشنا ته منهنجو رغو ڪٿي منهن تي چهلڪي چيو، ”سڌائين ههڙا نرم ۽ سڳند
وارا ڪپڙا پاءُ ڪيڏي وٺين پئي.“

انهيءَ وٺڻ جون ته گهڻي ڪٿون هيون منهنجي شاديءَ کان اڳ جي سڪين
ساهڙين ماروئين ماساتن وغيره جون. پر جڻئي هيءَ شڪ جو چنڊ گرهڻ
منهنجي مٿان لڳو هو، تيئن ئي سيني وٽ اچڻ وڃڻ چٽڪجي ويو هو.
هنن سڪين ڏاڍي چاه سان منهنجو اهو ڪناري هوندي وارو باب ٻڌو. مان

ته پاڻ کي وري ان وٽ وٺڻ وٺڻ جي دنيا ۾ داخل ٿيل محسوس ڪري بس نڙي پيس.

ديويءَ پڇيو. ”تنهنجڻهار هيٺ ڪمپلئونڊ ۾ ڏسبلي ڪينهن، ڇو پلا؟“
مون چيو، ”مانءِ لاش تي پئي هئس تباربہ اڌ مٿا ٿيا پيا آهن. ڪلن ڳالهائين ته ماري رکان.“

ديويءَ کي چيو، ”سس سهرڙي کي ٽاپ وجهڻ لاءِ؟“ ڳالهه ٽوڪ جي هئي پر اهڙو ڪليءَ پنهنجڻيءَ سان چيل هئي جو مون به ڪلي ان جو سچ مڃيو.
ارونا چيو، ”اهو ڪي سمجهين ٿي تنهنجڻهار انهيءَ گهر جي گهپيءَ ۾ اندر ويٺا وينا موڳا ٿي پوندا. روز نيم ڪري ڇڏڻ ٻارن کي ٻين ٻارن سان راند ڪرڻ لاءِ هڪ ڪلاڪي سھين، روز هيٺ موڪل. نه ته اها پيلاڻ ٻارن جي منهن تي جا مان ڏسان ٿي. سان هڪ ڏينهن سڻي يا سلھ جو روپ وٺندي دير ڪين ڪند.“

ڪرشنا منهنجي پٺيءَ تي ڌڪ هڻي چيو، ”اڙي پهرين پاڻ ته پاڻکي انهيءَ شڪ جي گرھڻ کان آجو ڪري.“

”نه نه منهنجي ڪري ويچارا ٻار ڇو ڪل خوشيءَ کان محروم رهن. مان خود شام جو هيٺ وٺي اچي ٻارن سان دوستي ڪرڻ ٿينديسان.“
سس ڏاڍو اعتراض ورتو، ٻار سنگت ۾ ڪرڻي پوندي، راند ۾ ڪا تنگبانهن پڇڻي ايندي..“

مونکي الاجي ڪٿان ايڏي بي ڊپلي اچي ويئي جو چيم، ”توهان جي پٽ وانگر ته ڪين ٿيندا. جوڻيءَ جي دڪ سڪ جي سار لهڻ جي همٿائي نه هجين.“

سس ٻيليءَ جو وات ڦاٽي ويو. اڪيون ڦاڙي پڇيائين، ”هي تون ٿي ڳالهائين؟“

منهنجو پٽ توتان اول گهول پيو وڃي ته مڙس به توتي اڪن چڪن ٿي پيو آهي. سو ڪني ڪڪي اڄ تون ايتري بڪ ٿي ڪرين منهنجي اڳيان؟ رات جو اچي مڙسنهن ته چوانس مونکي هڪ هڪاڻي ڪرڻي آهي... رات جو بربلر پنيور کي باهه لڳي ويئي. سس بهڻيءَ آخر چٽاءُ ڏنو ته گهر ۾ يا نهن رهندي يا سس.

مون به زبان کولي، ”مونکي پيڪن ۾ ڪونه وڃڻو آهي. ڪم ڪيندڙ مڙس جا بربڪاري بڻلڻ ڪونه وينديس.“

سس بهڻيءَ چيو، ”ها ها جدا گهر ڪري وهاري اچينس. پر اهو ٻڌي ڇڏ ڪن ملڪتن جي ڌي، منهنجو پٽ مون وٽ رهندو.“

”ها ها پلي رهي توهان وٽ. هيئن ئي هڪ جاءِ خالي ٿي آهي، وٺي ڏيو مونکي.“ سهري جو به وات ڦاٽي ويو. چيلئين، ”اڙي هيءَ ته ڦوٽي پيليائي ٿي ڳالهائي؟“ سس سهري جا لفظ ٻڌي الاجي ڪئن مڙس کي غيرت لڳي، جو چيلئين، ”نيڪ آهي. دادا ٻارن جي پڙهڻ ڳڙهڻ لاءِ هونءِ به جڳهه سوڙهي آهي. اسين چارئي بهڻي فلڪت ۾ وڃي رهنداسين.“

لئين لڳو ڇڻ باهه جي پنيٽ تي ڪنهن گيه جو ڊيو ڪڍي لڻايو.

ببي رخي

نندني سهڻي گل جيان ماما پتا جي باغ ۾ ڪڙي هئي. هنن به وس پڇندي گلاب
جل سان کيس اسرايو هو. چاچيءَ جي انقلابي پڪڙتي جڏهن ويهن ورهين جي
نندنيءَ جي سونهن طرف ڏٺو ته ڪنڌ هيٺ ڪري پٽڪيلين، ”نندني تنهنجن
ملڪتن ۾ ته ڪير به تو جهڙو ناهي.“

”مطلب؟“ نندنيءَ ذرا شرارتي غصو منهن تي آڻي چيو.

”مطلب؟... ڪيڙي ڪنهندي ”تو جهڙو سهڻو“ چئي، انقلابي اشوني ڪمار
تڪڙو تڪڙو هليو ويو هو.

چاچي رکيءَ سڌ ڪري چيو، ”اڙي اشوني، ڪيڏانهن تو وڃين؟“
اشوني جواب ڏيڻ به ناهيو هليو ويو.

”تو ڪجهه چيس ڇا؟“ چاچيءَ نندني کان پڇيو.

”ڪجهه نه پايي.“ هٿ ڇنڊي نندنيءَ الڳ ڪهڙيءَ چوريءَ کان پاڻ کي
آڄو ڏيکارڻ تي چاهيو. ”پري پري توهان پنهنجي پڪڙتي جو نالو اشوني ڪمار
ڪيئن رکڻ ڏنو. اڳي ته ماڻهو اهڙا سهڻا نالا رکندڙ ڪونه هئا.“
”رڳو نالوئي وڻيو اتيئي ڪين پاڻ به پسند اچي ويو اتيئي؟“ چاچي لڳل ڪلي
ڄڻ گلاب ٿريا.

”ه...“ وري به هٿ ڇنڊي نندني منهن ڦيرائي هلي ويئي.

جڏهن نندنيءَ لاءِ ماءُ پيءُ ور جي ڳولا ڪرڻ لڳا، تڏهن ڪنهن اشوني ڪمار
جوبه نالو کنيو هو. پر ڪيترو عرصو ته وڏن گهرن جي ”سهڻي بهانهن ڪپي“
جي ملمعي ۾ پئي پٽڪيا. ڇو ته سهڻي بهانهن سان گڏ انهن کي ڏاج ڏيڻ به

سهڻو ڪپندو هو، پوءِ سندن چوڪرا پلي ڪارا ڪلوتا ڇو نه هجن. ڪن کي ته ڏسي نندني روعي پوندي هئي، آخر اشوني ڪمار جا گره زور ٿيا. نندنيءَ خود هڪ ڀيرو نالوبه ڪنيو بس پوءِ ته اشوني ڪمار جي خوشيءَ جو پار نه رهيو. رڪي ته هن پاسي ڇاچي هئي هن پاسي پڇي، ٻنهي طرف سندس ماتري ڀاو هو. ڀاءُ کي چيائين، ”ڏسج منهنجي ڌيءَ جهڙيءَ ڌيروت کي انقلاب جي بمر گولن ۾ نه اچلي ڇڏي اشوني ببلها هن گهر ۾ ته ريشم پٽ جيان پلي آهي چوڪري.“

ڀاءُ ڀاڄئيءَ خاطري ڏنس ته نندنيءَ وارن کي چيائين، ”منهنجو ڀڳتيو اتو دنيا کان نرالو. پنهنجي امير ڇاچن ڇاچين جي اولاد کان اٽڻيءَ ويهڻيءَ ۾ بلڪل عي نيارو آهي. نندني ڌيءَ تون ڪڏهن سندس ٻين سان پيٽ نه ڪجانءِ. هي اٽڻيءَ دل جي دولت جو مالڪ. اميرن کان امير.“

مگر شاديءَ جي سفر تي نڪرڻ کانپوءِ نندنيءَ کي ڪٿي ڪٿي زبردست ڪوٽ محسوس ٿي. اشوني ڪجهه وقت نندنيءَ جي سونهن سوڀيا ڏي ڏٺو پر سندس غير رواجي جيوت جيئن شوق ڪانس سڀڪجهه ڀاڻي ڇڏيو. سماج شيوا جي آفيس سنڀاليندي گهر ته ڪانس وسري عي ويو هو. ڪجي ڪجي آخر نندنيءَ هڪ ڏينهن چئي ڏنو، ”اشوني تو ۾ زندگيءَ کي ماڻڻ جو چاهه اصلي ڪونهي.“

”توسان شادي ڪرڻ منهنجو زندگي ماڻڻ جو چاهه ناهي ڇا؟ ۽ ڪم به ته جيوت جو ڪو حصو آهي ڪين نه؟“

نندني رسي پيئي. اشونيءَ ته زندگيءَ کي باقي بڻيو موڙ ڏيئي ڇڏيو. هاڻ نندني هن لاءِ اها ڪين هئي. ڪلپنا جي ديوي، جا هن شاديءَ کان اڳ تصور ۾ آندي هئي. هاڻ ٻنهي جي وچ ۾ هڪ اڻ ڏني ديوار ڪڙي ٿي ويئي. نندني

ڳوڙها ڳاڙيندي سوچڻ لڳي: اگر اهڙي تڪي نوع ۾ اهي لفظ نه چوي ها ته مان دل ۾ شايد نه ڪريان ها. ڪيترو ڪجي ٿو ڳالهائي بمباپ ڙي جڻ مون مان دل کڻي ٿي پيئي اٿس.

”دل کڻي ٿي پيئي اٿس“ سوچڻ ڇا هوبس نندنيءَ جي ڳلن تان ٿاه ٿاه ڳوڙها ڳوڙ شروع ٿي ويا.

اشونيءَ کي نندنيءَ جي روح راڙي جي ڪا خبر ڪانه پيئي. صرف سندس لٿل منهن طرف ڌيان ويس ته ڇار پيرا پڇيڪينس، ”گهر ۾ ڪنهن ڪجهه چيو اٿئي ڇا؟“

نندنيءَ ڪنڌ هلايو. اشوني پاڻ پنهنجي ڪم مان فرصت نه پئي پئي سگهيو ان ڪري ذرا خفي هوبس ايترو سوچي ته نندنيءَ کي گهر ۾ ڪنهن ڪجهه نه چيو آهي، پنهنجي فرض اهڙي پوري ٿيل سمجهي، پنهنجي ڪمن ڪارين ۾ لڳي ويو.

نندني سندس کاڌي پيئي جو ڌيان بربلر پئي رکيو، مگر کڻي ٿيل ڊڪ کي مني ڪرڻ بدران پنهنجيءَ دل کي اشونيءَ طرف کڻو ڪري ڇڏيائين. هاڻ هوءَ پنهنجي نڙان، پينرن، ساهيڙين ۾ نئين سر چاهه وٺڻ لڳي. کيس ڏسي ساهيڙين کي اپار آند حاصل ٿيو. چيڪون، ”اسان ته سمجهو اشوني ڇا مليو اٿئي، اصل اپ جو تارو مليو اٿئي سو ڪٿس پل به پري کين ٿيندين؟“ هاڻي اشوني پاڻ وڌيڪ خفي ٿيڻ لڳو. چوي، ”ڪا نه ڪا تنهنجي ساهيڙي يا نڙان پيڻ تو سان لٽڪيئي پيئي آهي. ڪجهه ڪم چوڻو هجي، ڪيڏانهن ٻاهر توکي وٺي وڃڻو هجي ته ڇا ڪجي؟“

”ٻاهر وڃڻ لاءِ ته مون کي ڇڻو کين ٿا.“

”ڪيئن چوان تنهنجو من ان طرف هجي به نه؟“

ننڍيءَ جي زندگي ۾ هڪ نئون موڙ اچي ويو. هاڻ هوءَ هر سماجڪ ڪاريه ۾ اشونيءَ سان گڏ هوندي هئي. اشوني اتي به ڪمن ڪارين، چونڊن، چهچتن، ليڪچرن ۾ رڌل هوندو هو ۽ ننڍي هن هن سان بڪ شڪ ڪندي رهندي هئي. جڏهن هڪ ڏينهن ڏاڍي تڪي آواز ۾ اشونيءَ چيو، ”هي چاهي، هيءَ منهنجي دوستن درن وچ ۾ تنهنجي چمچاڳيري چاڻه پيئي هلي؟ آهي ڪنهن دوست جي زال جو نالو پڻ جي زبان تي؟ هڪ تون ئي آهين جنهن لاءِ هر ڪو ڪجهه نه ڪجهه بيان ڪندو پيو رهي.“

ننڍي وسي ٿي ويئي. چيلين، ”وس پڇندي تنهنجي ڪاريه ڪرڻن، سندن زالن ٻارن سان بلڪل ئي منو ڳالهائيندي رهي آهيان...“

”اهوئي ته رڻو آهي. تنهنجي چرپ زباني ڏسي سڀ چوڻ لڳا آهن اشوني ته ههڙيءَ سونهن ۽ سپاءَ جي ملڪا جي لائق ئي نه هو... ٻڌي هاڻي ته تنهنجو پيٽ ٽريو؟“

ننڍي ان ڪنئي ڦٽي هيانءَ رڻ شروع ڪري ڇڏيو.

اشوني جي ماءُ ڏاڍو خفي ٿي. چيلين، ”آخر آهي ڇا، جو هيڏو ڪڍي پنڻ وڌو اٿئي. ڪيئن ٿي مڙس سان گهمين، ڪيئن ٿي ساهيڙين سڌن وچ ۾ ٽهڪڙا ڏين، آهي ڪنهن ننهن، ڌيءَ کي ايڏي واڳ؟“

ننڍي نئن وڌيڪ ڦٽڪڻ لڳي. ان ڏينهن اڃانڪ چاچي اچي ننڍيءَ جي گهر نڪتي. سس ان کي به ڏوراپو ڏنو ته، ”هيءَ تنهنجي گهوت جي پلڪي تي ڪنهن ڳالهه ۾ راضي ناهي. ڪيئن وٺي ڏنءَ منهنجي شيواڌاريءَ پٽ اشونيءَ کي؟ تون ته منهنجي نران آهين، توکي ته اشونيءَ جي سپاءَ جي شروع کان خبر هئي...“

چاچي پنهنجي ڪنول گل جهڙي وجود مٿان ڳپ چڪ جوبار محسوس ڪيو.

ننڊيءَ کي سڏ ڪري پاسي ۾ وهاري چيڻين، ”نندن پت تو اڄ شايد خوب رنو آهي.“

ننڊيءَ جي ڳلن تان جهر جهر ڳوڙها وهڻ لڳا پر مک تي مرڪ اهڙي هئس جو چاچي به موٽ تي پيئي. نراڙي چمي ورنگئينس. پلڪ سان سندس اکيون اڳهي چيڻين، ”اهو سانوڻيءَ جو اساکڙيءَ ۾ مينهن، مرڪ مٿان اکين جي جل جي پرلڪ پلا ڪيئن بند ڪندين؟“

ننڊي وڌيڪ ڦٽڪڻ لڳي.

”سس لاءِ شڪايت اٿئي؟“

ننڊيءَ ڪنڌ سان ناڪار ڪئي.

چاچيءَ چيو، ”تڏهن توکي پنهنجون پينر، پلڪيون ٿيون ياد اچن، جيڪي سڄو ڏينهن ويس وڳا پيئون پلڪين لاهين، مينڊيءَ رتا هٿ ڪيون پيئون ٻن ڪڏن... اڄ به سانوڻي ستن اڇو پيڪن ۾ پچتا ڪيلين... ٿيجريءَ ۽ چوٽ جا ورت رکيو پيئون انگاسيءَ تي وڃيو چند کي عرق ڏيئي چون— اير اير چندڙا... اهڙي جيوت پيئي ياد اچي ن؟“

ننڊيءَ وري به ڪنڌ سان ناڪار ڪئي.

تڏهن چاچي ٿورو پڀوڙ ڏيئي اٿي کڙي ٿي. ويندي ويندي اشونيءَ جي آفيس وٽان لنگهي ته اندر گهڙي اشونيءَ کي اشاري سان چيڻين، ”سپاڻي فرصت ڪڍي مون وٽ اچج.“

اشونيءَ سوال پري نظر ڪنئين ته چاچيءَ چيو، ”بس لئين وساري ڇڏيو اٿئي داديءَ کي؟“

بئي ڏينهن تي اشوني گهر مان آفيس وڃڻ لاءِ هونءَ کان ڪلاڪ اڳئي نڪتو. چاچيءَ هاءِ پاءَ ڪرڻ کان پوءِ سڌو ڳالهه جي ڳاتي تي لهي لڙي.

چيلئين، ”اشوني توکي خبر آهي جيڪوبار ڄڻي ڄم کان ڦلڻ هوندو آهي ان کي اگر زوري ساڄي هٿ سان لکڻ سيکاريو آهي ته هو موڳو ٿي پوندو آهي؟“ هوندو.“

”هوندو نه آهي، سڀني من وديا جي ڄاڻن جو رايو آهي ته جئن وڻ کي سڌا اڀرن، ڪي ڦهلاءَ پئي وڌيڪري ڄاءِ وڻن تئين انساني سڀاءُ ڪجهه قدرتي نموني جا آهن.“

”ڇڏ ڇڏ اجايون ڳالهيون. قدرتي نموني ماڻهن کي ڇڏي ڏجي ته جهنگلي ٿي پون. ماڻهن ۾ هجي ضبطو، ماڻهن کي هلاڻو آهي ڪنهن ڍنگ سان، نه ته هي ملڪ ۾ راج ڪاروبار ڇا لاءِ آهي.“

”اشوني اشوني تون ڳالهه ڪي ڇو نه ٿو سمجهين. راجنيتيءَ ۾ به جيڪي شاعر جيل ۾ بند ڪيا ويندا آهن اهي ڇپ ڪپي ڏيندا، پرڀئي جو ضبطو نه قبوليندا آهن... مونکي ته لڳي ٿو توکي ٻيو ڪو ويچار آهي من ۾.“
اشوني بگڙندي چيو، ”اڙي سڀ دوست هنجي ساراه ڪن، ڇو انهن جو ڪير لڳي؟“

”او او اشوني.“ ڇاچيءَ ٻئي هٿ وڌيڪي اشونيءَ کي پڪڙڻ چاهيو. کلي چيلئين، ”اشوني توکي ننڍيءَ تي حسد ٿو ٿئي؟“
”هان حسد ٿو ٿئي...؟ هن بيوقوف چريءَ ڇوڪريءَ سان مان ڪندس حسد؟... تنهنجو دماغ به الاجي ڪٿي ٿو وسي.“

”ڏس اشوني ڇوڪريون پاڻ پريون سهڻيون ۽ سمجهو ٿوريون آهن، ڇوڪرا گهڻا آهن. ڪا ورلي ڇوڪري ننڍيءَ جهڙي ڏسندين. انڪري هرڪو وينو انجي ساراه ڪندو. تو ۾ پل ان کان وڌيڪ ڪجهه هجي، پوءِ به شايد ڇوڪرو هجڻ جي ڪري تون ايترو مان نه پئي سگهين...“

”اڙي ڇڏ ڇڏ. چڱي دير پيئي ٿيندي وڃي هاڻي هلون.“
 چاچيءَ اشونيءَ کي چيو، ”هاڻي هٿ ڪول پهرين.“
 اشونيءَ به ٿي دفعا چوڪڻ کانپوءِ هٿ ڪولي وڌايو. چاچيءَ مٿس آگر سان
 لکيو. ”پيار.“
 ”يعني؟“ اشوني پڇيو.

”يعني تون ننڍيءَ کي پيار ڪر، هنجي هر ڪا ڳالهه توکي سک ڏيندي.“
 ”دادي، تون به ننڍيءَ وانگر ٿي ڳالهائين، چي: توکي جيوت سان لڳاءُ ڪانهي.“
 چاچي اشونيءَ جي نراڙي چمي چيو، ”پٽ اندر ۾ جهاتي پاءُ ڏيئي جي هيٺيان
 اوندهه هوندي آهي، پر سورج ته ساروئي پرڪاش هوندو آهي، ڪوئي جي پٽ
 کي به روشن ڪندو آهي. تون ڏيئو ته پر پرڪاش آهين.“
 اشونيءَ جي من ۾ سڄو وقت پڦيءَ جا لفظ پئي هليا، ”سورج ته ساروئي
 پرڪاش هوندو آهي.“

اڃانڪي اشونيءَ کي لڳو هيترا ڏينهن هو خبر ناهي ڇا سوچيندو رهيو
 آهي، دل تي هڪ پٿر جي بهار کي محسوس ڪندو رهيو آهي. شام ٽلڻ
 ”سورج ته ساروئي پرڪاش هوندو آهي.“ لفظن جي جا پنهنجو پاڻ مالها پئي
 چڄندي رهي، تنهن سندس وجود کي هلڪو ڪري ڇڏيو.
 ڀڳڙن جي پڙي اشونيءَ جي هٿ ۾ ڏسي ننڍي ولڪڙن جيان مڙس طرف نهارڻ
 لڳي.

”هان وٺ ڪا ننڍي ڪيترا سال جو ڀڳڙا نه کاڌا آهن ته اڄ انهن مان سودا پيو
 اچي.“

ننڍيءَ به ٿي ڀڳڙا کڻي چيو، ”بربر.“
 رات جو سمهڻ مهل جڏهن اشوني ٽيبل لئمپ زباري، ڪتاب به هٿ ۾ کين

ڪنڀو، تڏهن وري به نندني مڙس طرف ولڪڙن وانگر ڏسڻ لڳي.
اشونيءَ چيو، ”اڙي اسان پنهنجي روم جو در تبندئي نه ڪيو آهي، اتي در
تبند ڪر نندني.“

نندني جي مک تي وچ جي ريڪا جيان مرڪ ڊوڙي ويئي. پر اتي دربند
ڪرڻ بدران فقط تيوب لائيت وسائي ڇڏيائين.
تڏهن اشونيءَ چيو، ”ڪيڏو روشنيءَ جو دھو ٿو اچي ٻاهرئين ڪمري جو.“
اتي خودئي روم جو دربند ڪري آيو.
ڪجهه ڏينهن کانپوءِ جڏهن نندني ۽ اشوني ڪمار کلندا ڪڏندا پڦيءَ جي گهر
پهتا، تڏهن نندنيءَ چيو، ”الهي ڇو اسان چاچيءَ کي هيترا ڏينهن وساري ڇڏيو
هو.“

اشونيءَ چيو، ”نه پڦيءَ کي.“
نندنيءَ چيو، ”نه پايي وڏي کي ۽ دادي وڏي کي.“
تڏهن چاچيءَ کلي چيو، ”پايي ڇو، دادي ڇو، آهيان ته مان اهڙي رکي.“
نندنيءَ کلي چيو ”سڪيلڌي پايي.“
گل ۾ چموٽو وجهي پاييءَ چيو، ”ڇوڪري سڪيلڌي پلٽي ته تون آهين،
پنهنجي چاچيءَ جي... ان ڪري منهنجي به.“
”۽ مان؟“

اشونيءَ ”۽ مان“ اهڙي ڪلائيندڙ نموني چيو، جو نندني ۽ رکي دادي خوب
تھڪ ڏيئي ڪليون.
جڏهن ٽول ڊنگ ڪٿي بهئي ويٺل لڳا تڏهن رکيءَ شب ۾ پڇيو، ”اشوني پلا
آخر مسئلو ڪيئن حل ٿيو؟“
اشونيءَ نندنيءَ طرف ڏسندي چيو، ”هٿ ۾ جو لڪڻ ڏيئي ويٺن مون کي.“

”لڪڻ؟“ نندني سوال جي نشاني بڻجي مڙس ڏي ۽ وري دادي رکيءَ ڏي
 ڏسڻ لڳي. رکي خوهه لڪڻ اکر تي وٺڙي تي ويهي هئي.
 ”هاڻي اها پرولي دادي توکي سلڻي پوندي.“ پر جواب ٻڌڻ بڻئي ٻئي ڪلندا
 ڪلندا نڪري ويا.
 رکي ڪجهه وقت من ۾ ڀڄ گهر ڪندي رهي پر سارو وجود اڄ ڏاڍو پرسن
 هو.

جيئنداڻي مري ويو

ڪيتري به تڪڙ ڪندي، آفيس ۾ سويل پهچڻ مون لاءِ اڃان ته ناممڪن
 ٿي رهيو آهي. ان ڏينهن ته ناٽڪ لکي پورو ڪيو هوم سو خوشيءَ ۾ پئي
 سوچيم، اڄ ڪنهنجو به ڊپ ناهي ڪرڻوبس هڪئي ڏن سوار هئي ته ڪنهن
 طرح لنچ ٺاهيم ۾ وڃي جيئنداڻيءَ کي سندس آفيس ۾ هيءُ ناٽڪبنداڻي
 ايندس. هٿن کي به ٿي ڦوڪون ڏيئي گرم ڪري ورتم. جلدي جلدي ڦٽيل
 کولي پڙهڻ لڳس ته فون جي گهٽي وڃي. اڄ ڪلهه ياريءَ دوستيءَ جو هٿرو
 ايترو ته وڏي ويو آهي، جو جندئي اڙجي ويئي آهي. ”الاجي ڪهڙو آهين پٽيا
 چوندي فون ڪنيم. ڪوئي گنگهي رهيو هو. چيم، ”پئي ڪير آهين؟ جيئنداڻي
 آهين؟“

ڏاڍو ڳورو آواز آيو، ”جيئنداڻي مري ويو.“

”هان، جيئنداڻي مري ويو؟“ منهنجي هٿ مان رسيور ترڪي ويو. رسيور کڻي
 وري پڇيم، ”ڪڏهن؟“
 ”اڄ صبح جو اٺين بجي.“

منهنجون تبديليون ڇهه به ويئون. پنج منٽ اڳ ۾ جيئنداڻيءَ سان ملاقات
 بابت ويني سوچيم. واقعي ٻنهي جي من ۾ هڪڙي، صاحب جي من ۾ ٻي
 ٿي نظر اچي. ليڪن ”نو آتما“ ڊرامي جو ڇا ٿيندو؟
 من پڇيو، ”جيئنداڻيءَ جي مري وڃڻ جو توکي ڏک ڪونهي، رڳو ڊرامو نه ٿي
 سگهندو انجو ڏک اٿئي؟“

مون چيو، ”ها. مون جيڪا ڊرامي لکندي نو آتما جي شڪل پنهنجي سامهون
 رکي هئي سا ته جيئنداڻي جيئي هئي. هوئي منهنجي ڊرامي جي جان هو.“

سندس قداور آڪار، جڏهن عجيب رنگن جي روشنين وچ مان ظاهر ٿي چوي ها، ”ساڻيو هڪ آرسِيءَ تي پٿر لڳو ۽ آرسِي ٽڪر ٽڪر ٿي پيئي پر پوءِ ... آرسِيءَ جي هر ٽڪري ۾ نظر ٿو اچي، نو آتما جو عڪس. زماني وارن وشواس جي آرسِيءَ مٿان ناستڪتا جو پٿر هنيو آهي، مگر عجب ته ڏسو هرڪو ٽڪروبڻجي پيو آهي نو آتما جو عڪس. ڀڳوان جو عڪس. انيڪ ڀڳوان بڻجي پيا آهن هن جڳ اندر. انيڪ انسان، جن ملڪ جي سڪ دڪ لاءِ پاڻ کي جوبلدار ڪڍي نهرايو آهي... اسان سنڌين به...“

اوچتو پنيءَ تي ڪنهن ڌڪ هنيو. مڙي ڏسان سانولاڻي هو، ”اڙي دوست پنهنجو جيئنداڻي مري ويو.“

”نه ته.“

”هينئر ئي ته فون آيو.“

”دوستن کي خبر ڪئي اٿئي.“

”منهنجو ته موڊئي خراب ٿي ويو آهي.“ مڙي تي هٿ رکي ويهي رهيس.

”اڙي يار هوڏانهن ”سمنان“ ناٽڪ لاءِ هال بڪ ڪرڻ ويا هوندا ۽ جيئنداڻيءَ کانسواءِ ڀلا مکيه رول ڪير ڪندو؟“

”پنهنجي نئين ڊرامي ”نو آتما“ ۾ به ته جيئنداڻيءَ جوئي مکيه رول رکيو هوم...“

سانولاڻي هٿو ڪٽو زنده دل رفيق آهي اسانجو. ڊرامي لاءِ پرميشن وٺڻ، هال ۾ انتظام رکڻ وغيره جهڙا ڪم اسين کيس سونپيندا آهيون. ڪيترن وقتن تي اسانجي پٿريڪٽر سندس ساراهه ۾ لکين به چيو هوندو ته، ”سانولاڻيءَ کان سواءِ جيڪر هي ناٽڪ ايترو جلد پيش ڪري ٿو ته سگهون ها.“ مگر اڄ سڀني کي خبر پئجي ويندي ته جيئنداڻيءَ کان سواءِ ڊراموئي اسٽيج تي اچي

نه سگهندو...

”چڏ يار تون به زالن وانگر ٿو ڳوڙها ڳاڙين. مان ڏس ڪيئن چپ ويٺو آهيان. نه ته مون لاءِ ته جيئنداڻي يار، دوست، سچو صلاحڪار، خبر ناهي ڇا ڇا هو... اڃان تيون ڏينهن به گڏ هئاسين...“

”سانولاڻي ڇو، هو ڪنهن جو يار نه هو؟ پوءِ به اسان کان وڌيڪ اڄ اسانجي قوم ڪجهه وڃايو آهي، جڏهن سنڌين جي ڏک سورن جو اظهار ڪندو هو، تڏهن ايڏي جنبي سان ڳالهائيندو هو جڻ ساري قوم منجهس سمنڙي پيئي آهي...“ منهنجو من پرڃي آيو.

سانولاڻيءَ هٿ کان چڪي چيو، ٿس يار روح هو روح. سڀني انسانن سان لکين مليو پيو هو، جڻ ڪا وچ ۾ پئجي ڪين هئي. ڀارت ۾ نئين سماج اڏڻ لاءِ اهڙائي جيو ڪپن... ليڪن دوست هتي ويهي رهڻ مان ڪجهه نه ورنڊو. هل سندس زال کان ته پڇون آخر ٿيو ڇا جيئنداڻيءَ کي؟

مان ڊگهو ساھ ڪٽي اٿي کڙو ٿيس. سانولاڻيءَ نيڪئي چئي رهيو هو. پنهنجي لباس کان موڪل وٺي ٻين دوستن کي فون تي خبر ڪيم. اڳيئي ناٽڪن پيش ڪرڻ سبب گهڻيون موڪلون ڪٽي چڪو هوس، سو ڏاڍيءَ ريت پيڙهه ڪانپوءِ مس موڪل ملي.

سانولاڻيءَ چيو، ”منهنجو دوست هيراننداڻي ڪار ڪٽي ٿو اچي، گڏجي ٿا هلون.“

مون چيو، ”پوءِ ته اوشا کي به فون ڪري گهرائي وٺون. جيئنداڻيءَ جي ڊرامن ۾ هن جو به ساھ آهي.“

سانولاڻيءَ چيو، ”ليڪن اتيئي رڳو، فون تي نه ٻڌڻ، ڄاڻس ته جيئنداڻي گذاري ويو، آفيس ۾ ئي روح راڙو شروع ڪري ڇڏيندي.“

”مون ڪي به خبر آهي ته اسانجي هن سهڻي ڪلاڪار جو روعڻ سندس ڳندي
 ٻڌو مهمان آهي. ليڪن ڪنهن ڳالهه کانسواءِ موڪل ڪيئن ملندس؟
 پر عجب ته فون تي چيئڻ، ”اجها ٿي اچان؟ چڱي ڄمت آهي هنن سهڻين
 چوڪرين جي آفيسرن تي.“
 ”هاڻي مسئلو آهي، هن چوڪريءَ کي جيئنداڻيءَ جي موت جي خبر ڪيئن
 ٻڌلڻي. جي هتي آفيس ۾ اچي روعڻ ۾ چٽڪي ته سڄي آفيس جو پين ٻڌون
 اسٽريڪ چالو ٿي ويندو.“
 سانولاڻيءَ چيو، ”ليڪن ڪيس ٻاهر ٻڌلڻي سگهجي ٿو.“
 مون چيو، ”ٻاهر ته پاڻ وڌيڪ مشڪلات درپيش ايندي جو ڪيس روعندو
 ڏسي، اويا سوايا ماڻهو الڳ ڪهڙا انومان ڪيندا.“
 ”ته پلا ٻڌلڻي ڏسڻ ۾ اهو فون ڇو ڪيئن هڃاري ٿو؟“
 ”ٻڌ سانولاڻي، رڳو چونڊا سونس ته جيئنداڻي سڀڻي آهي.“ هن ٺهراءَ تي
 شريمان سانولاڻيءَ جي ڪلبي ڌر وارو نمونو ته ٽمجي ويو، پر انتظار جي
 پڪيءَ اسانجي ماڻڪين ۾ هر پل پئي سٽڪا هنيان.
 ڪنهن طرح سڀڻي گڏجي هيراننداڻيءَ جي موٽر ۾ چڙهي وڃي جيئنداڻيءَ
 جي گهر پهتاسين. رستي ۾ هيراننداڻيءَ جي سوالن کي اشارن ۾ ئي گهڻي
 ڇڏيوسين. اسان ٻنهي مان به ڪنهن اکر نه پئي ڳالهايو. ورلي ناڪو
 لتاڙيوسين ته اوشا جي بي صبريءَ سندس اکين کي آڻو ڪرڻ به شروع
 ڪري ڇڏيو. جيئنداڻيءَ جي دروازي جي گهٽتي وڃايم. سندس شريمنيءَ اچي
 در کوليو. اڪثر ته سندس نظر اسان مٿان ڪرندي آهي ته قهر ٻڌجي، ڇو ته
 جيئنداڻيءَ کي رات جو دير ٿيڻ ڊرامن ۾ ترسلڻ لاءِ شريمنيءَ جي نظر ۾
 اسين ئي جولددار هئاسين. انهيءَ ڪري اسان کي به ذرا شريمنيءَ تي چڙ

هوندي آهي. پر اڄ.... اڄ ته اسان جي اکين ۾ هن ملڪي لاءِ همدرديءَ جو درياءُ پلٽيو هو.

بس مون ته کيس جيئنداڻيءَ جي ڪاميابيءَ لاءِ راتين جو سک وڃيندڙ، ٿڌي روئي ڪڏيندڙ، اوسيٿڙا ڪيندڙ، خبر ناهي ڪيترين صفتن واري ديويءَ جو لقب ڏيئي ڇڏيو.

اوشا ته يڪدم سندس گلي ۾ پٺاهن وجهي، ”ڪٿي سمهيل آهي جيئنداڻي“ چوندي کيس اسان کان پري چڪي ويئي.

اسين دوست سڀ ولڙا ٿي وياسين ڇو ته سامهون ڪري ۾ ڊريسنڪ ٽيبل اڳيان ويٺو ٿلهي نوال سان مٿو اڳهي رهيو هو جيئنداڻي...

”اڙي تون جيئنداڻي؟“ اسان تنهي کان رڙ نڪري وئي. ٻيءَ ڪنڀيءَ مون غصي ۾ اڀرڪي چيو، ”ته فون ڪنهن ڪيو هو اڄ؟“

”مونءِ ته ڪيو هو... پلا پنڌهن ڏينهن به ڪوئي جيئري دوست کي وساري سگهندو آهي؟ تڏهن چيم مري ويو جيئنداڻي. ڇو خار نه لڳندا؟“

”اڙي پلڪي ٽن ڪلاڪن جو ناٽڪ لکيو اٿم. ”نئين آتما“ چيم سرپرڙين ڏيندو سان.“ ليڪن ٽهڪڙن وچ ۾ ٻڌي ڪير.

پورو اپريل فول بيوقوف ڪٽو هوس.

کيڙيل ڌرتي

لئين ته مونکي مسٽر عيدناڻي جي آفيس ۾ لڳي ڇهه مهينا گذري چڪا هئا، پر لباس کي منهنجي ڊرافٽنگ جو ايڏو قدر ٿيندو، سو ته مون ڪڏهن سڀني ۾ به نه سوچيو هو. انيتا اسانجي استغناء ٿيڻ تي موڪل تي ويئي هئي انڪري

هاڻي مونکي ٻئي سڀ خطباسب وٽان ڊڪٽيشن وٺي، اچي ٽئگيپ ڪرڻا هئا. باسب چيو، ”جهڙا تنهنجا اکر آهن تهڙي ڪرين ٿي موتين جهڙي ٽئگيپ ۽...“ مونکي چوڻيءَ کان وٺي پيرن ٽئگين نھاري، مرڪي چيلگين، ”تون خواهه هڪڙو موتي آهين.“

”انڪل...“ مونکان نڪري ويو ۽ ڪلندي ڪلندي هلي آيس. منهنجو اهو نيم آهي ته آفيس کان موٽي پاڙ ڪلئي، پاڻي پي، يڪدم پاسي واريءَ سروج وٽ هلي ويندي آهيان. سندس گهوٽ رات جو دير سان موٽندو آهي انڪري سروج شام جي وقت منهنجي ڪمپنيءَ لاءِ ڏاڍي راهه نھاريندي آهي. جڏهن باسب جي ”موتي“ چوڻ واري ڳالهه بٽلڪي مانس، ته ڳل تي ٽپڪي هڻي ٿي چوي، ”سنيالجانءِ، ڪنهن ڏينهن انهيءَ باسب لاءِ دل ۾ پيار نه جاڳي پوئجي.“ مون چيو، ”حد ٿي ويئي سرجو. ڪا انٽريامنٽ آهين؟ يا اڳڪٿي بٽلڪڻ جو هنر پيئي سڪين؟ ليڪن تون بلڪل غلط آهين. دنيا ۾ جوان چوڪرن جي ڇا پرڻه ٿي ويئي آهي؟ جو مان جنهن کي ”انڪل“ سڏيان، تنهن کي پيار ڪرڻ لڳنديس؟“

منهن تي روسامو ڪٿي مان هلي آيس. پرڀڻي ڏينهن به منهنجا پير پنهنجو پاڻ سروج جي گهر گهلي ويا. هوءَ اچي منهنجي ڀر ۾ ويئي. کاڌيءَ کان پاڻ طرف منهنجو منهن ڪري چيلگين، ”تون ڪالهه مون سان رسي وئينءَ نه؟“ منهنجي منهن تي اوچتو مرڪ مڙي لڳي.

سرجوءَ پاڪي پلٽي چيو، ”مون ته فقط چرچو ڪيو. مونکي ڇا ايتري به خبر ناهي ته تون ڪيڏي پڪي سڀاءَ واري آهين؟ لڳين نه هجي ها ته مان ڪاليج ۾ ڊيري ٿي پيس پر تون هزارين نظرن کي لتاڙي پاڪ پوتر نڪري لڳينءَ، سو ڪيئن ٿئي ها...“

منهنجو من ته سروج کي نئين واردات پتلڪڻ لاءِ پئي تڙڦيو سو تهڪ ڏيئي چيم، ”سرجو، مزي جي ڳالهه ٿي اڄ“ سرجو اکين ۽ مک تي مرڪ آڻي پڇيو، ”ڇا ٿيو؟“

مون چيو، ”منهنجي بي ڪام جي فرسٽ ڪلاس ۾ پاس ٿيڻ جي خبر پئجي ويئي آفيس وارن کي. ڏنم، منهنجي ميز تي رجني گندا جي گلن جو گلدستو رکيو آهي. هڪ چٽ پن سان لڳايل هئي، ان تي لکيل هو. ”واڏايون“ مان يڪدم سمجهي ويس ته هي ڪم ڪنهن جو هوندو. شڪرانا مڃڻ لاءِ يڪدم لباس جي روم ۾ هلي ويس. لباس مونڏيئي ٺهاري ڏنو رهيو. سمجهه ۾ رهي نه پئي آيو ته ڪهڙي ٻوليءَ ۾ شڪرانا مڃان. منهنجي رهي جي ڪنڊ گهڙيءَ گهڙيءَ ڏندن وچ ۾ ڦاسي ٿي ويئي، نيٺ همت ڪئي ڪري چيم، ”انڪل شڪرانا“ ۽ ڪلندي ڪلندي اچي پنهنجي ميز وٽ ويٺيس. آفيس جلبا ڪلارڪ به مڙي آيا. گلدستي کي ڏسي خوب مسخريون ڪندا رهيا ۽ هڪ ٺوڙهو، جنهن لاءِ چوندي آهيان ته آواز ڏاڍو سنو اٿس، اهو دريءَ پاسي منهن ڪري ڳڻڻ ويهي رهيو:

”انهي ديم ڪر جي رهي هين سڀي...“

پياري سرجو، چلبڏايانءِ مونکي ته ايتري خوشي پئي ٿي جو اصل مري وڃان جيڪر، ايتري ۾ لباس ٻاهر نڪري آيو. آفيس جي ڪلارڪن گڏجي گلدستو مٿي کڻي چيو، ”باس ٿري چيئرس فار نرملا، هپ هپ هري.“
 لباس چيو، ”سڀاڻي نرملا جي عزت ۾ ”اوبيراءِ شيريتان هوٽل“ ۾ پارٽي.“
 ”اڙي سرجو،“ مون سروج جا ڳل پٽي چيو، ”ان مهل منهنجي ته ڪنن جون پاپڙيون پئي ڳاڙهيون ٿي ويئون.“
 سروج چڪي ڪڍي مونکي پاڪر پاتو.

گهر ۾ اچي مميءَ کي ٻڌايم ته سياڻي منهنجي لباس منهنجي عزت ۾ سڄيءَ آفيس کي وڌيءَ هوٽل ۾ پارٽي ڏني آهي. مميءَ چيو، ”چو اسان کي اچڻ لاءِ نه چيو اٿس.“

رات جو ٻڌي کي چيائين، ”ڏسو نرملا جي لباس جا ڪم، سڄيءَ آفيس کي پارٽي ڏني اٿس باقي اسان ماءُ پيءُ وينا سين رڦ تي.“
ٻڌيءَ چيو، ”ڇڱو جو نه چيائين، نه ته تنهنجو رينگت هلي ها سنا ڪپڙا ڪونهن، ڇميل ڪونهي..“

من ۾ سوچيم: هاڻي ايندڙ پگهار مان ماءُ لاءِ پهرين سنا ڪپڙا خريد ڪنديس. سنا ڪپڙا نه هجڻ ڪريئي ته هيل سوڌو مٿن مڪڻن وٽ، شادين مرادين تي به نه ويندا آهيون. اڌارو وٺي پڪڙڻ وري ٻڌيءَ کي وڻي ڪونه.
اوبيراءِ شيريتان ۾ پارٽي ڏيئي لباس ڄڻ منهنجي شخصيت کي چار چنڊ لڳائي ڇڏيا، ڪيترائي قوتله نڪتا. مون کي گهر ايندي لائين پئي محسوس ٿيو ڄڻ مان هڪ ننڍڙو ٻوٽو هئس جيڪو طوفان ۾ پاڙن کان اڪڙجي پيو آهي ۽ مٿي مٿي اڏامندو پيو وڃي ۽ وڃي تارن جي وچ ۾ هڪ تاروبڻجي بيهي رهيو آهي.

ان ڏينهن دير سان موٽڻ جي ڪري سروج وٽ به ڪانه ويس. مميءَ ٻڌيءَ کي ڳالهائون ٻڌائين جي عادت ڪانهي ۽ خاص ڪري جڏهن مميءَ جو ارمان پورو ٿي نه ٿيو هو ته مان ڪيئن ٿي پنهنجي ڪپڙن، شڪل وغيره جي ساراهه جا قول کيس ڏيکاري سگهيس. منڊي ٻوٽ، پرس، مون سڀ پسند ڪري وڃي هن پارٽيءَ لاءِ خريد ڪيا هئا.

رات جو مميءَ سمجهو مون کي نند هوندي. ٻڌيءَ کي چيائين، ”اڄ چوڪريءَ کي پارٽي ڪڍي موٽندو ڏٺو؟“

”ها پيٽسان، چوڪريءَ قد چڱو ڪٽي ورتو آهي، وري ٺاهوڪي به چڱي ٿي پيئي آهي...“

”ته هاڻي ڪجهه ڪرڻ کپي ٻڌو نه اٿو مرد ويري ننڍڙي، زال ويري سونهن“ مميءَ چيو. پر ٻڌيءَ جواب ڪونه ڏنو.

جواب ڏنو منهنجي من... شادي معنيٰ خرچ ۽ خرچ هجي ها ته ٻڌي مونکي نوڪري ڇو ڪرڻ ٿئي ها... سروج وٽ فقط هڪ ڏينهن گسايو هوم تڙبي ڏينهن تي چوڻ لڳي، ”تون ته هاڻي عيد جو چنڊ تي پيئي آهين.“ مون کلي چيو، ”چنڊ سمجهي آسمان ۾ ڳوليندينءَ تبه توکان لينڊيس ڪانه. ٻڌايانءِ ته ڇو؟ ته مان آهان هوا... هوا جو اهڙو جهوٽو جيڪو آواز جي لهرن کان به تڪڙو پيو ڊڪي ٿي ڊڪي...“

سروج کلي چيو، ”ڇو پلاباس هاڻي تولا دنيا جي سير جي تڪيٽ گهرائي آهي ڇا؟“

”نه سرجو، عجيب ڳالهه تبه. مونکي پنهنجي ڪيبن ۾ گهرائي وهاري ڇڏيائين. مون پنو ۽ پين تيار رکيو ته ڪجهه لکائيندو سمجهي ڏانهنس نهاريم، ته ٿو چوي: اڄ ڪجهه ڪونه لکائڻو آهي. بس تون چپ چاپ منهنجي سامهون ويهي ره. مونکي ڪل پئي لڳي. پنهنجو خانو کولي سو سو جا نوٽ ڪڍي ڇيڪين: هاڻي تون آهين بي ڪام پڙهيل استئنو. پگهار پنج سو وڌيڪ.“

پس وٺي ”تمنڪيو“ چئي پڄي ٿي آيس تبهانهن کان جهلي ڇيڪين، ”۽ هي وٺ وٺي سينت جي شيشي“ اها گلابي رومال ۾ ويڙهيل هئي. ڇيڪين. ”هي اٿئي منهنجي پاران انعام؟“

مون شيشي وٺي چيو، ”تمنڪيو“ ۽ ٻاهر هلي ويس. پر شام جو جڏهن سڀئي

جڻا آفيس مان هلي ويا، رڳو مان ۽ ٻيون به چوڪريون بس ٻاهر نڪرڻ واريون هيونسين، ته مونکي بهاس سڏ ڪيو.

مان ٻنهي چوڪرين کي ترسڻ لاءِ چڻي بهاس وٺ ويس. چيڪين، ”الاجي چو اچي من ۾ پيو ته وڃڻ کان اڳ، هن بهالڪيءَ جو منهن هڪ ڀيرو وري به ڏسان.. بس تون وڃ پلي..“

”سروج اهڙي ڪل پيئي اچي ان مهل کان وٺي، جو چلڻ ڏيان؟“

سروج چيو، ”چو سندس زال ڪانه اچي ڇا آفيس ۾؟“

مون چيو، ”ايندي ته آهي، پر مون سان رڳو ڪلندي آهي. ڳالهائيندي ڪانهي.“

هن چيو، ”تون ڳالهائڻ ڄانس. ها تون پاڻي وڃي ڳالهائڻ ڄانس.“

عجب جي ڳالهه اها ٿي جو ٻئي ڏينهن تي مسز عيدناڻي پنهنجن ٻن ٻارن سوڌي لڳي ته پاڻي اچي ڳالهائين. چيڪين، ”توهان سڀني جا هي فوتا صفا ٿي آيا آهن، اڀيراءِ ۾ ڪڍيا هئڻون نه.“

”او“ چڻي مان فوتا وٺي ڏسڻ لڳيس. مونکي الاجي چو لڳين پئي لڳو ته شريمتي بس مونڏي ڏسي رهي آهي. ان ڪري اک کڻڻ کان سواءِ سڀ فوتا ڏسي ورتم. پوءِ چيو مانس. ”مان هي اڄ ڪٿي وڃان؟ پنهنجي ٻڌي مميءَ کي ڏيکاري سڀاڻي ڪٿي ايندس.“

هن فوتا ته ڏٺا، پر مٿان چيڪين، ”راوڻ.“

مون چيو: ”ڇا؟“

هن چيو، ”ڪجهه نه“ ۽ منهن سڄڻي هلي ويئي.

مون ”راوڻ“ لفظ واري ڳالهه اچي سروج کي ٻڌائي. سروج فوتا ڏسي چيو، ”هي ڏسين ٿي هر فوتي ۾ بهاس توهان لڳي لڳي اچي بيٺو آهي.“

مون چيو، ”پوءِ ڇا ان ۾ هو راوڻ ڪيئن ٿي پيو. وڏي ڳالهه مون ته سندس

سامهون ئي انڪل ڪري پئي سڏيو مانس..

ليڪن هڪ ڏينهن پوءِ هڪٻيو عجيب واقعو ٿيو. بهاس مون کي ڪٿن ۾ گهرائي چيو، ”مان توکي سامهون ويهي رهڻ لاءِ ٿو چوان، تون ضرور عجب ڪٿيندين. پر تون شايد ان ڳالهه کي سمجهي نٿي سگهين. ڪوئي ڪنهن کي اچانڪ ئي وڻي ويندو آهي. ڇو وڻي ويندو آهي؟ ڪوئي ڪارڻ نه هوندو آهي. هو کيس پيار ڪرڻ چاهيندو آهي، ڪوئي ڪارڻ نه هوندو آهي. ڪڏهن کيس بهانهن ۾ مٿي ڪٽڻ جي تمنا سندس سيني ۾ پڙڪي اٿندي آهي.“

مون کي چيو، ”پر انڪل توهين هيڏا وڏا، توهانجي شريمني.“ اڌ ۾ ڪٿي چيڪين، ”شريمني... اوهه شريمنيءَ سان مون کي ڪڏهن هڪ ڪن لاءِ پيار نه ٿيو آهي. نرملا تون اعتبار ڪندين، هڪ ڪن لاءِ هوءَ مون کي اهڙي ڪانه لڳي آهي، جنهن کي چڪي چاتيءَ لڳي چمي سگهجي.“

مان بهاس جون هي سڀ ڳالهيون ٻڌي من ئي من کي رهي هئس.

آخر جڻئي اٿڻ لڳيس، تن بهاس مون کي بهانهن کان پڪڙي زوريءَ ويهاري چيو، ”ويه هاڻي پڇين ڪيڏانهن ٿي.“

دل ۾ چيم، هڪ پڙهيل ڳڙهيل چوڪريءَ جي پڇڻ جون واهون ڪوئي لڳين بند ڪري سگهندو آهي ڇا؟

ليڪن سندس هٿ منهنجي بهانهن تي اهڙو زور سان لڳو هو جو مون کي لڳو منهنجي ڳلن ۾ خون جو دورو تيز ٿي ويو آهي.

بهاس ڪنڌ هيٺ ڪري چيو، ”رات ڏينهن بس تون ئي تون اکين اڳيان پيئي ڦرين. خبر ناهي ڇو توکي سامهون وهاري ڏسندو رهڻ جو جنبو ڍاڍي ڇو ڪين ٿو...“

”انڪل، مميءَ سان اڄ شاديءَ تي ويڻو آهي. مان وڃان پلي.“

بهاس ڪند مٿي ڪنيو... ڏاڍو ڏکويل... دڪي شخص پئي لڳو. من چيو، ”ڪاش
 ههڙي قرب واري شخص کي زال سٺي ملي ها...“
 رت جو دورو فقط ڳلن ۾ رهي نه، پر ساري بند ۾ اهڙو تيز ٿي ويو هو جو
 لڳو پئي منهنجا پير زمين تي لڳن ٿي ڪين ٿا... ڪٿي مان افسر ته ڪين ٿي
 پيئي آهيان. اهڙا خوش خيال ڪندي اچي سروج جي گود ۾ پيس.
 سروج سان جڏهن سڄي ڳالهه ڪيم، تڏهن سروج چيو، حق تي سندس زال
 چيو هو ”راوڻ.“
 ”پر هو راوڻ آهي ڪونه... هنجي زال کي هن ڪڏهن پيار ڪيو ٿي ڪونهي؟“
 مون چيو.
 سروج چيڙيل جي نوع ۾ چيو، ”ها ها زال کي ڪڏهن پيار ڪيو ٿي ڪين
 اٿئين، رڳو ٻه ڀار ته پيدا ڪيا اٿئين. اڙي چري، انهيءَ راوڻ تي قياس آئي
 ڪٿي ويچاريءَ ٻن ٻارن جي ماءُ جو گهر نه اجاڙي ڇڏين.“
 ”چه...“ مان ان ڏينهن سروج سان رسي پيس. گهر اچي ٿڌي پاڻيءَ سان
 سنان ڪري، ممي پٺيءَ سان شاديءَ تي ويٺ لاءِ تيار ٿيڻ لڳيس.
 پٺيءَ چيو، ”هاڻي ته ڏيئي ٿي ڪمائيس ته ماڻهين خوب سهڻا وڳا وٺي وئي
 آهي.“
 واقعي مميءَ به جيڪا مڻين ساڙهي پاتي هئي، ان سان بلڪل ڏه سال ننڍي
 پئي لڳي.
 اوچتو بهاس اچي اسان جي گهر پهتو. اسين سڀ حيران ٿي وياسين. سڳند جو
 هڪ سمنڊ وهڻ لڳو ساري گهر ۾.
 ”انڪل...“
 ”ها... نمو... هيءَ“ انڪل منهنجي مٿي تي هٿ رکيو.

”ممي.“

مميءَ مونجھاري ۾ ڪرسيءَ بدران استول ڪڍي ڏنوباس کي وهڻ لاءِ.
مون استول سيري، ڪرسي ڪڍي رکي... مميءَ پل محسوس ڪئي ته سندس
شڪل لهي ويئي.

باس چيو، ”سچ پچ هيءَ تنهنجي ممي آهي؟“

”ها.“ مون ڪنڌ ڏوڙ سان چيو.

”ڄڻ نورجهان جي هٿ تان ڪبوتر اڏامي ويو آهي.“ باس چيو.

اسين ٻئي ماءُ ڌيءَ تهڪ ڏيئي ڪلي پيئوسين.

ٻئي ڪمري مان ٻڌي آيو. پتي جون تاڪيون سندس هٿ ۾ رهي هيون...

مون چيو، ”ٻڌي منهنجو باس مسٽر عيدناڻي.“

”او.“ ٻڌيءَ ساڻس هٿ ملايو، ”عيدون ئي عيدون آهن توهان جي نصيب ۾

ته، نرملا ڳالهه ڪندي آهي ته توهين اڃا به برانچون به ڪولڻ وارا آهيو.“

”اگر ٽلي بلڪل صحيح ڳالهه چئي اٿس. انهيءَ ڪري ئي ته توهان وٽ اچڻ

جي تڪليف وڌي پئي آهي مونکي.“

ٻڌي ۽ مان ولڙا ٿي باس جي منهن ۾ نهارڻ لڳاسين.

”ڳالهه چاهي ته هيٺ اڃا نرملا جي ڪنهن ساهيڙيءَ جو فون آيو ته وڌيڪ

پگهار تي هوءَ کيس پنهنجي آفيس ۾ نوڪري ڏياري سگهي ٿي. ليڪن

توهان جي ڪڪيءَ جو ڪم اسانکي ايترو پسند آهي جو اسانجي آفيس کي

کيس ڇڏڻ واري ئي ناهي. وڌيڪ پگهار به يڪدم ڏنو ويندو.“

”آها.“ مون اندر ۾ هڪ وڏو تهڪ ڏنو. ممي ٻڌي باس جي خاطر داري ڪرڻ

لڳا. هن ٻنهي جي نظر ٻچائي مونکي چيو، ”سڀاڻي سويلئي اچج. وقت

ڪيئن ٿو گذري توبنا، سا فقط مونکي ئي خبر آهي.“

پنهنجي گهر ۾ بيلي به شير سوباس سان هلڪي چيڙ ڪيم، ”اڪ پل جئسا
اڪ يگبيتا“

”عئس ات، عئس ات“ وڏو تهڪ ڏنوباس.

ٻڌي پڇيو، ”ڪهڙي ڳالهه آهي.“

باس پاڻ کي ڪاليجي ڪڪو سمجهڻ لڳو. جو ڪلي چيئٽين، ”اها اسانجي
پرلئيويت ڪوڊ ورڊبات چيت آهي.“

وڃڻ مهل ڏنرباس جي نگاهه منهنجي مميءَ تي اٽڪي پيئي، مون چيو،
”انڪل بلاءِ.“

باس اٿيو ۽ سگريٽ وات ۾ جهلي ٻڌي ڪي چيئٽين، ”وسڪي ٻسڪي
پيئندا هجو ته حاضر آهي... ڪار ۾...“

ٻڌي چيو، ”نه مهرباني، اسين هينئر ڪنهن ملڪ تي شاديءَ تي وڃي رهيا
آهيون...“

”هو هو هو هو... باس جي ڪل ۾ هينئر انساني ڪل نه ٿي نظر لڳي. باس هليو
ويو. ٻڌي ڪپڙا بدلي اسان سان گڏ هليو.

شاديءَ تي ذرا دير سان پهتاسين. هال ۾ گهڙنديئي هڪ رمارڪيٽڊم ”چند
تارو.“

مميءَ کي ٿورو اڳ باس نورجهان سڏيو هو ۽ هتي به هو چند جي اهميت
رکي ٿي. تڏهن ممي منهنجيءَ عمر ۾ ته خبر ناهي ڪيتري خوبصورت
هوندي. هن ڳالهه طرف ته منهنجو ڪڏهن ڌيان ئي نه ويو هو.

مگر هي ڇا هو. شاديءَ جي پئندال ۾ جتان به لنگهيس ٿي اتي ڄڻ هر نظر ۾
ڌيان ڏيڻ ٻري ٿي پيئون. پهرين سمجهيم اهو شايد منهنجو وهم آهي. ليڪن
ڏنر ته هڪ ملڪين واري ملڪي مميءَ کي پرڻي وٺي ويئي.

ممي جڏهن واپس منهنجي ۽ ٻڌي جي ويجهو لڳي تڏهن سندس منهن پئي
 ٻهڪيو. ٻڌيءَ کي چوڻ لڳي، ”هيءَ ملڪئين واري چوي ٿي هو چوڪرو
 جيڪو اسٽيج وٽ گهوٽ ڪنوار جي ويجهو ويٺو آهي، اهو ولعت کان آيو
 آهي، ڪروڙپتي آهي، پندرهن ڏينهن اندر شادي ڪري واپس وڃڻ ٿو چاهي.“
 ”اخبار ۾ نٿو اشتهار ٿئي؟“ ٻڌيءَ چيو.

مميءَ ڏاڍي فلڪ سان چيو، ”هنڪي ڪپي سنڌي چوڪري ۽ اسانجي نرملا لاءِ
 ويچار اٿس.“

”ولائي بادي ڳالهيون پيئي ڪري اها ملڪئين واري، ڪروڙپتي وٺندوبه لک
 ڪين نه، وڏي ڳالهه آهي خوبه تمام سهڻو...“

هيءَ گفتگوبلڪل منهنجي ٻڌڻ لاءِ ٿي رهي هئي.

مون اڪيون کڻي انهيءَ چوڪري طرف نهاريو. هو شايد مون طرف ڏسي
 رهيو هو. ليڪن مونکي نهاري نڌو ڏسي، هن سونهن جي پندار هڪ کن لاءِ نظر
 جهڪائي ڇڏي ۽ جڏهن وري سڌو مون طرف ڏسي نهاري رهيو هو، تڏهن
 منهنجي دل جي ڌڙڪن تيز ٿي ويئي. دل ۾ چيم: ڏسجي ته پرش پاڻ ناريءَ
 جي پيٽ ۾ وڌيڪ سهڻو آهي.

”ملڪئين واري چوي ٿي هن دولتاڻي چوڪري کي توهانجي نرملا سٺي ٿي
 لڳي... مميءَ چيو ٻڌيءَ کي، پر شايد منهنجي ٻڌڻ لاءِ. مونکي لڳو ڌڙام
 ڪري هڪ ناچڻي ڪنهن وڏي شاهي نگاري مٿان لهي پيئي آهي... پنهنجن
 جهانجهر پاتل پيرن سان ٽهي ٽهي ڪندي نگاري مٿان نچي رهي آهي. نگاري
 جي چوگرد پڪڙيل هئي اٿاهه ڌرتي... کيڙيل هئي ساري ڌرتي... سج مٿي بيٺو
 ڌرتيءَ جي کيڙيل ورن وڪڙن ۾ پنهنجين ڪرڻن جي ڌارلئن سان ڪجهه
 سونجهي رهيو هو.“

ملڪئين واريءَ وري سرڻ جيان لامارو ڏنو. هن پيري ممي ۽ بڻدي پنهي کي پاسيرو وٺي ويئي. هلڪي مرڪ منهنجي چين تي هئي ۽ مسٽر دولتاڻي لڏيسڪريم جي پليٽ کڻي اچي مون کي آڇي.

”مون هاڻي بڻدي لڏيسڪريم کڏي آهي.“ مون چيو.

”ته هيءَ به ڪڏهن پوندو..“

کلي چيم، ”بردستي..“

”ته خوبصورتِيءَ جي خلڪن وٽ التجا قبول پوي ٿي.“

مون لڏيسڪريم جي پليٽ هٿ ۾ ورتي. سندس لفظ لفظ منهنجي ڪنن ۾ ور ور ڪري وڃڻ لڳو. سولن سنڌي اکرن ۾ هن منهنجي آتما کي هن سرير کان جدا ڪري آڪاس تي بيهاري ڇڏيو هو. هو ڪلندڙ اکين سان هڪ چيندڙ نهار مونڌي اچي وري پنهنجي جڳهه تي هليو ويو.

ممي، بڻدي هاڻي منهنجي ڀر ۾ هئا.. چيندڙ نهار جا منهنجي من جي ڌرتيءَ کي ڪيڙي ويئي هئي، سا اڄ به منهنجن اکين ۾ اٽڪيل هئي... ناچڻي پنهنجي ڍول مٿان مينڊيءَ رتا پير هڻي هڻي خوب زور زور سان نچي رهي هئي. سج جي ڪرڻن ۾ مومل جي ڪاڪ محل جي ڳاڙهاڻ شامل ٿيڻ لڳي... لڏين پئي لڳو مٿي مٿان آسمان غلب ٿي ويو هو ۽ پيرن هيٺان زمين گم هئي. شايد هوا جي لهرن تي سازن مان نڪرندڙ سنگيت جي ڌنن تي تري رهي هيس مان...

مميءَ پڇيو، ”نمو توکي چڱو ٿو لڳي هي دولتاڻي چوڪرو؟“

مون يڪدم ڪنڌ سان ”ها“ ڪئي.

بڻدي ڏي نهاريم، سندس رڳون ٽانڊجي ويئون هيون.

مميءَ چيو، ”ملڪئين واريءَ کي ها ڪڏهن ڇئون.“

”دل ته جهل. ڪني مڃي ڪانهي اسانجي ڌيءَ جو دولتاڻيءَ کي ڏيندين،
 دولتاڻي به ڪا آڪهه آهي؟“

”آڪهين وارن کي ته ڏيتي ليتي جي مار لڳي پيئي آهي.“ مميءَ سرگوشي
 ڪئي.

”ڪونه ڪو پاڻيهي هن هيري جو ملهه سڃاڻندو.“

”توهين اسانجي سنڌي بوکڙو گهوٽ— ملڪن کي سڃاڻو ڪونه، تڏهن ٿا چئو:
 ”بس ڪر هاڻي، اڃا پگهار وڌيو اٿس... پهرين ٿوري دولت ته گهر ۾ آڻي،
 اهڙا دولتاڻي گهڻي پيا ملندا...“

منهنجو پيءُ، گهر ۾ پيءُ کان وڌيڪ باس ٿي رهيو آهي. سوباس جو
 فيصلو هو... سر چنم.

ناچڻي، ڍول تان لهي ويئي، سج غروب ٿي ويو، ڪيڙيل ڌرتي سوڪ ۾ فتل
 زمين جيان اساتيل رهجي ويئي.

سڀني کان موڪلائي شادي هال کان ٻاهر نڪري آياسين.
 مان چپ چاپ اونڌي منهن اچي گهر ۾ پيس.

صبح جو جڏهن آفيس وڃڻ لاءِ تيار پئي ٿيس، ته مميءَ اچي پڇيو، ”تو رنو
 آهي ڇا نمو؟“

ڳوڙهو هو نڙيءَ ۾ اٽڪيل. پرس کڻي چپ چاپ ٻاهر نڪري ويس.

آفيس ۾ پهچي خبر پيئي ته باس اڄ بئنڪاڪ ٿو وڃي. هو فقط ڪن ڪن لاءِ
 ئي آفيس ۾ آيو ۽ مون کي ڪٿن ۾ ڪوٺائي چيائين، ”ننڍڙي اپسرا، مان
 بئنڪاڪ ٿو وڃان خريداريءَ لاءِ، پٺيان اندر جي آسٽ تي ڪنهن کي نه وهڻ ڏج.
 سمجهي؟“

منهنجو منهن لٽل هو.

بباس منهنجو هٿ پڪڙي چيو، ”دوستن رُبردستيءَ پروگرام ٺاهي ڇڏيو، نه ته مان توکان سواءِ شايد ڪٿي به وڃڻ پسند نه ڪريان“ مان اڃان به چپ هئس. بباس، ٻين چپ تي رکي ڪرسيءَ جي پٺين تنگن تي لڏندي چيو، ”تون ڪلين نٿي ته لکين پيو لڳي ڄڻ ڇنڊ مان ڇانڊوڪي گم ٿي ويئي آهي. ڏسج مان دوستن کان پاڻ ڇڻڻي ڪيتري ۾ ٿو اڃان. نمو سچ پچين ته رڳو توسان ئي نه، مونسان به ساڳي ويدن آهي. مان هاڻ هڪ پل به رهي نٿو سگهان. اڄ شام ئي جيڪر تو سان هڪ وڏي شاندار هوٽل ۾ پروگرام رکان ها، پر دوستن بئڻڪاڪ لاءِ مجبور ڪري وڌو آهي... ٿورو ته ڪل نمو... توکي ڏاڍو ستايو اٿم، پر مان به هر پل توکان وڌيڪ سٺلجي ويو آهيان، ڪجهه منو نٿو لڳي... هن جان ۾ رڳو آتملي ته ناهي...“

الاجي ڇو منهنجين ڪين ۾ آنسون ڀرجي آيا. مان ڪٽبن مان ٻاهر نڪري آيس. اچي پنهنجيءَ جاءِ تي وينيس. اڳين استغون واپس آيل هئي. پنهنجي ٽڪيپ رليٽر وٽ ويٺي يڪ ٽڪ مونکي ڄاڻي رهي هئي. پوءِ اٿي وڃي پاڻيءَ گلاس ڀري لڳي. مون اڪيون اگهي پاڻي هڪئي گيت ۾ پي ڇڏيو. بباس، ڪٽبن مان نڪري اسان سڀني آفيس جي ملازمن کي هلو هلو چئي، مونکي مٿي تي هلڪو ڌڪ هڻي، کلي هليو ويو. پٺيان جهوني استغون چيو، ”ٻاسٽرڊ.“

ڪيترن ڏينهن کانپوءِ مس سروج سان ڪليو ڳالهائڻ جي فرصت ملي هئي. دولتاڻي چوڪري کان وٺي بباس جي لاءِ ”ٻاسٽرڊ“ لفٽبڊڻ ٽڪين اڪر به سڀ ڪيس بيان ڪري ٻڌايم.

سروج ٽٻيءَ ۾ پئجي ويئي. پوءِ اڪيون مٿي ڪري چيائين، ”تون به پنهنجي بباس کي پيار ڪرڻ لڳي آهين؟“

”نه اصل نه.“ مون تڙقندي چيو. اهو ڪلنڪ گهٽ ۾ گهٽ تون نه لڳاءِ سروج. آفيس ۾ سڀ سمجهندا آهن مون انڪل تي جادو ڪيو آهي، پر انڪل جي هيتري لڳاؤ لاءِ مان جوبلدار اصل ڪانه آهيان. سندس زال کيس پيار ڦڻي ها ته شايد...“

”ڦ...“ ڏاڍي ڌڪار مان سروج چيو، ”تو جهوني استغونو واتان باسٽرڊ لفظ ٻڌو ٻاس جي زال واتان راوڻ لفظ ٻڌو. اڄبه توکي انڪل لاءِ عزت آهي؟“

”عزت ته آهي.“ مون چيو، ”ٻڌي چوندو آهي سنڌي ٻاس هڪ سنڌي ڇوڪريءَ کي سلڻين پنهنجي اولاد جيان سمجهندو آهي. تڏهن ته مون کي ”عیدناڻي لميٽڊ“ ۾ نوڪري ڪرڻ جي موڪل ڏنلن، نه ته پرلڳيويت سروس جي بلڪل برخلاف هو ٻڌي.“

سروج چيو، ”ٻيا سنڌي ٻاس برلبر پنهنجي فرم ۾ ڪم ڪندڙ ڇوڪرين کي اولاد وانگر سمجهندا هوندا، پر عيدناڻي ته ڪنهن به صورت ۾ اهڙو نٿو لڳي. تو اڃا شادي نه ڪئي آهي انڪري تون سندس سندس اٽڪلون سمجهي نه سگهي آهين. تو کي بي آرام ڪري هو دنيا پاڻي مان ڪڍڻ تو چاهي...“

”ٿئين نٿو ٿي سگهي، مون لاءِ هو ٻڌي ڪان به وڌيڪ آهي...“

سروج ان ڏينهن رات جو پنهنجي گهٽ سوڌي اسان وٽ لنگهي لڳي. ڳالهين ڳالهين ۾ چيلن، ”ٻڌي توهين هاڻي نموءَ جي شادي ڪرڻي ڇڏيو.“

”ٻڌي“ سڏجڻ تي ٻڌيءَ کي سچ پچ شايد خوشي ٿي هئي، جو کلي چيلن، ”پلڻي سڀني جون ڇوڪريون ٽيهن ٻنهن ورهين ٿلڻن وينيون ڪمڻن، هيءَ ڪهڙو بار آهي اسان مٿان، جو جلدي شادي ڪرايونس؟“

سروج چيو، ”نياڻيون جي پيٽن ۾ سمايون، سي ڪنيءَ تي بار تڙلبر ڪونهن، پر هر چيز جي هڪ موسم ٿيندي آهي. سڀيائي نڪشتر ۾ رڻي وات

پتي وهندي آهي. پوءِ بوند مليس ته ٿي پوندي هري پري، نه ته ويچاري سڀ
 موتي بڻا رهجي ويندي سڪل سڀ.
 ٻڌي ڇيو، ”اسانجون حالتون ڏسو نه. مان پهنجي آجيوڪا ڪمڪڻ ۾ پورو،
 زال ته آهي سهڻو توهه عقل اٿس ڪونه. پر چوڪري وڏي ٿي آهي ته چوندا
 آهن پڪي پير تي ڪونه ڪو پاڻيهي اچي پتر هڻندو..
 ٻڌي جو اهو رخ ڏسي، ويڻ وقت سروج ڇيو، ”تنهنجو ٻڌي ته ٿڌو
 مانجهاندو ڪري وينو آهي.“
 سڄو مهينو گذري ويو. اوچتو انڪل جو هڪ دوست آيو. مونکان اچي
 پڇيائين، ”ماڻهي تنهنجو انڪل ڪڏهن ٿو اچي؟“
 ”ماڻهي،“ مان ذرا هوشيا ٿي ويس. ماڻهو ته ڪو لوفر ٿي لڳو. سو رکڻيءَ
 سان چيم، ”مونکي خبر ڪانهي.“
 هو ڏند ڪڍي ڪلڻ لڳو. ”توڪي خبر نه هوندي ته پلا ڪنهنڪي خبر هوندي؟
 پلا فون ته لڳائينس.“
 مون پڪي منهن سان چيو. ”هاڻي ئي سندس فون اچڻ وارو آهي. اتان
 پريڪٽ ڪال ملندو اٿس.“
 ”يونائيٽيڊ گرل... ڪي... ڪي... ڪندو ڪيتري دير ٿيڻ هي مسٽر انبواڻي ڪلندو
 رهيو. فون سڄ پڇ ان مهل ئي آيو. هن مونکان ڦري يڪدم پاڻ ڳالهائڻ شروع
 ڪيو. ”پوءِ گهڻيون خريداريون ڪيون اٿئي سڄي مهيني ۾ يار. فقط پنج...
 هفتي؟... ماڻهي؟ ڇڏ يار گهر جي ڳالهه گلاب وينو ماڻ، ڪهڙي ڪمي اٿئي
 پئسي جي، ڇا ماڻهيءَ کي ڏيان ها پئسي ماڻهي تون فون وٺ؟
 مون فون ورتو. پر هي ڇا فون تي ڪلبي لڙين به گڏجي ويئي هئي...“ مان
 چوانءِ ٿي هاڻي بڻا دير جي اچو.“

بئڻڪاڪ مان بئاس پڇيو، ”ڇو... ڇو ملائي تنهنجو آواز ايڏو ڦريل ڇو آهي؟“
 گڏيل فون تان زنانو آواز آيو. ”اڄ ڪيئن منهنجي شاديءَ جي وقت وارو
 نالو ياد آيو اٿو. ها مان ملائي اهيان، پر هيئر سڀ خوشيون فلوڊ ٿيل
 سمجهيو. جلدي ۾ جلدي هليا اچو.....“
 ”ڇو ڇا ٿيو آهي. ڪجهه ٻڌاءِ ته سهين؟“
 ”ڇلڻاڻانو.“ زنانو آواز هو، ”ڪڪي سخت بيمار آهي.“
 ”ڇا ٿيو اٿس؟..... ڇا ٿيو اٿس ٻڌائين ڇو نه ٿي؟ ڪارو منهن.“
 هان... فون ڪٽ... ”هان ٻڌائين ڇو نه ٿي.“ هاڻي بئاس جو فون فقط منهنجي ڳي
 لڳين تي هو. مون ڇپ ڇپ فون رکي ڇڏيو.
 مسٽر انبواڻيءَ چيو، ”ملائي بئاس اهڙو ڇلڻاڻو اٿئي جو تنهنجو ته رنگ ڳي
 اڏامي ويو آهي.“
 مون غصي سان انبواڻيءَ طرف ڏٺو.
 انبواڻي ويندي ويندي چوندو ويو، ”هو آفت آهي، پر تون به ته قيامت آهين.“
 بئسي ڏينهن ڏهين بجي ڌاري بئاس بئڻڪاڪ مان موٽي ايئرپورٽ تان سڌو
 آفيس ۾ آيو. هڪ ٻئي کي سڀني ملازمن کي سوکڙيون ڏنگين. مون کي به
 ڏنگين.
 بئاس مون کي ڪٽين ۾ گهرائي چيو، متان سمجهين مان تولا فقط اهلي
 سوکڙي ڪٽي آيو آهيان، تولا ته آندو اٿم هي سڀ. ساڳي بئڻڪاڪ جي تري ۾
 هڪ فلپ هو، اهو کوليائين ته ڪيتريون مڱزنس هيون، جن جي مٿان وڏيءَ
 پرنٽ ۾ لڳل هو، ”سيڪس لٽريچر“
 ڏاڍي معنيٰ پريءَ نهار سان مون طرف ڏسي چوڻ لڳو، ”اڄ رات هي سڀ
 پڙهي وٺج. سڀاڻي هوندا سين بس تون ۽ مان. شاهي هوٽل جو شاندار ڪمرو...“

”انڪل“ مون ذرا خارن ۾ چيو ۽ وڃڻ لاءِ اٿي بيٺس.
 ”ڌيرج ڌيرج.“ هو منهنجي ٻانهن تي هٿ ڦيرڻ لڳو. ”ڏس ٻار نٻڻج، رڳو
 اتمڪ پيار سڀ ڪجهه ته ناهي ۽ مون ته توکي ايترو پيار ڪيو آهي جو
 پنهنجي گڏيءَ کي ٻئي جي ٻانهن ۾ وڃڻ برداشت نٿي ڪري سگهندس.“
 من ۾ آيو چوانس. ”راسڪل بدمعاش مون کان سال به ننڍي ته پنهنجي ڌيءَ
 اٿئي.“

اڪين کي ٻاهه ۽ پاڻي“ واهڻ کان صبر سان روڪي، سندس ڪٽبن مان ٻاهر
 هلي آيس. نوڪري ڇڏڻ جي لاءِ خط ٺاهي ڪري تڪڙو تڪڙو وڃي ميز تي
 رکي، ڌڙام سان دروازو بند ڪري سڌي گهر هلي آيس.
 پنهنجي گهر ۾ داخل ٿيڻ بدران، سڌو سروج جو وڃي در کڙڪايم. کيس
 پاڪر پئي، خبر ناهي ڪيتري دير سڌ ڪندي رهيس. ”سروج تون سڄي
 آهين، تون سڄي آهين، انڪل“ راسڪل“ بدمعاش) آهي.“
 سروج پنهنجي ساڙهيءَ جي پٽ سان منهنجا ڳوڙها اگهڻ لڳي. ”انڪل ته
 راکاس آهي پر تنهنجو ٻڌي به تبديلي ڏيڻ ڏاڍو آهي.“

مغون زمانو

”ڇا پيو چوين تيرت.“

”سچ ٿو چوان ماسي، اها ليڪڻي ڪين هئي منهنجي هٿ ۾ جيڪا پيار

ڏيکاريندي آهي.“

”تون لائين مٿي مٿي نهاري، اکين ۾ ڳوڙها پي پيو وڃين... مونکي ته گهاٽو

پيو پوي.“

تيرت ماسيءَ طرف ڏسندي ڦڪو ڦڪو مرڪي ڏنو.

”پٽ تون اهو جيڪو ڪوڙو ڪوڙو مرڪڻ جي ڪوشش پيو ڪرين، اهو ته

ڀاڻ منهنجو هانءُ پيو وڃي.“

هاڻ نٿي پيو تيرت. اکين مان سندس زار زار آنسون پئي ڳڙيا. سڌڪا پريندي

بهانن مٿي ڪٽي، نڪ وٽ آيل پاڻيءَ کي اگهڻ لڳو. تڏهن ماسيءَ ڪٽي سندس

گلي ۾ بهانن وڌي، ”هيڏو خيال ڪبو آهي ڇا تيرت.“

”ڪيڏو نه پيار ڪيومانس، پر سندس پيار مونسان ڪين هو شايد. نه لائين به

ڪين چئي سگهندس. ڏاڍو موھ هوس مون ۾... بهارن ۾...“

”پيار هوس ڪي نه هوس، ماڻهو ڪڏهن ماڻهوءَ جو انت ڪو مشڪل لهي

سگهندو آهي.“

تيرت اٿي وڃي گينديءَ وٽ منهن ڌرتو. وري واپس جڏهن ماسيءَ جي ڀرسان

اچي ويٺو، تڏهن ڏٺائين ته سندس پيٽ ريكلب ڪنڌ هيٺ ڪيو ماسيءَ جي ڀر

۾ ويٺي آهي. ريڪا اگر سان اک جو ڳوڙهو چنڊي ڦٽو ڪيو. تڏهن ماسيءَ

چيو، ”ڏيئي توکي ته گهڻو اڳ خبر پئجي ويئي هوندي ته مڙسهن جي پاڃانن

۾ بربري نظر آهي.“

ريڪا ڪنڌسان ”ها“ ڪئي.

”ته ڌيءَ تون پيءُ کي آگاهه ته ڪرين ها نه؟“

”هن کي به خبر هئي... هاڻي ريڪلبه سڌا ڀرڻ لڳي.

”آن تيرت؟... جي بلڪين هو ته تو جئڪيءَ کي گهر ۾ اچڻ کان منع ڇو ڪين ڪئي؟ خاص ڪري جڏهن هو ويو ٿي انگريز بڻجندو؟ جئڪرشن مان بدلائي پاڻ کي جئڪي ڪيائين.“

درد ڀري نهار ڪئي، تيرت چيو، ”اهي رشتا روڪڻ سان رڪبا آهن ڇا ماسي؟ پاڻ وڌيڪ گهرا ٿي ويندا آهن.“

”ليل آهين پٽ، تنهنجي چاچيءَ جي ڌيءَ ڏس، پاسي ۾ پنجلبيءَ سان پريم ٿي ويس. پنجلبي تنهارن جو پيءُ. چوڪريءَ کي تڪڙ ۾ گهر ڳولي شادي ڪرڻي ڇڏيئون. هاڻي ڏس ته ڪيئن پيئي پنهنجي مڙس سان نري.“

”ماسي اهو ته سوچيو، جئڪيءَ کي گهر ۾ اچڻ کان روڪي مان پنهنجي ننڍڙيءَ پيڻ ريڪا سان ڪيڏي بي انصافي ڪريان ها... تيرت جو آواز نه هو، جڻ ڪنهن غفا مان اهڙي ٿي آيو. ريڪا جو هڪ ٿمبل سڌو ڪو اڀرڪو ڪڍي چپ ٿي ويو.

ماسيءَ چيو، ”سو ڇا ٿي پوي ها. ويٺي هجي ها پنهنجي مڙس سان سڪي. هيٺ ته هن ويچاريءَ لاءِ ڏکيا ڏينهن اچي ويا نه؟... پر منهنجي اها ڳالهه منڊيءَ تي ٽڪ ڄاڻج ته تنهنجي پتلي ڏاڍي ڏکي ٿيندي.“

ماسيءَ کي بهانهن کان جهلي تيرت چيو، ”اهڙي دعا نه ڪڍو. پتليءَ جي هٿ ۾ شايد اهڙي ليڪ هئي جنهن ڪري ڪيس منهنجوبه ارواح مليو ته جئڪيءَ جوبه منجهس موه وڃي ڪتو...“

”تيرت پٽ، تنهنجي سادگيءَ تان ته مان گهوري وڃان. پر اهو ته سوچ اڄ

تنهنجون ٻئي نياڻيون ڪيئن اڪلنديون؟ پڇي ويل ماءُ جون ڦير ته ڪنهن کي به وفادار ڪين لڳنديون. سڀا ماما کي پلي راوڻ ڪڍي ويو، پر راربه ته هن کي وفادار نه سمجهيو نه، نه ته اهڙين حالتن ۾ ڪوئي گريوتي استريءَ کي ڪڍي ڦٽو ڪندو آهي؟

”چڏ ماسي، اڄ ته مان دڪ جي سرڪڻيءَ ۾ پاڻ کي پورو ڪري ڇڏيان ته دنيا پرش جاتيءَ تان زال سان خراب هلڻ جو ٽڪو ڪانه لاهيندي.“

هاڻي ريڪا ڳالهايو، چوڻ لڳي، ”پڪو مان تبديل ٿيڻ لڳي ڇو ان جيڪر، ڇو ته منهنجو جڳي سڀني زالن سان ڏاڍو عزت سان هلندو آهي. هڪ مانئي شاديءَ کان پوءِ سندس لائيوڪوف عورت ٿي پيس... پر پيار ته سندس مونتي به گهٽ ڪين هو، رڳو چوندو هو: تون غصو ڏاڍو گهڻو ٿي ڪرين. مان به اهي ڇو اهڙي غصي واري ٿي پيس. پتلي پايي ڏڻ تي جيڪي ٽول شيون موڪليندي هئي، اهي جڏهن جڳيءَ کي ڏاڍي پيار سان هٿ چٽي ڪلئيندو ڏسندي هئس، تڏهن تنهن تي بدن ۾ آڱ لڳي ويندي هئي. ڏوهه ته منهنجوئي هو.“

”ڪا چري ته ڪانه ٿي پيئي آهين ريڪا.“ هر ڪا زال پنهنجي مڙس جي اک ٻيئي ۾ سهي نه سگهندي آهي. ان ۾ تو ڪهڙو ڏوهه ڪيو... ٿورو سوچي وري ماسيءَ چيو، ”نه ڏيئي مان پليس ڏوهه ٻڌل تنهنجو هو. ڇو ته اسان نارين جي زندگيءَ ۾ جڏهن ارمانن جي جنگ لڳندي آهي، تڏهن اسان کي ڏيئي ٽڪ ٿور ڪري هڻڻو پوندو آهي. گهر جي بلوربچلڻ لاءِ اندر هزار گهٽا ڪٽڻا پوندا آهن.“

تيرت چيو، ”ليڪن ماسي توهين ته مون کي به ڇڻو ٿا ته ٽڪ ٿور ڪري هڻڻ ڪپندو هوم، ان ۾ پرش ۽ استريءَ جي جنسي ٿور ته ڪٿي پل ڪانه چٽبي. مون کي ته ڪڏهن ڪين سمجهيو ته فقط ڪم تان دير سان موٽڻ، هن کي ايڏو

ٻرو لڳندو.

ڊگهو ساهه کڻي ماسيءَ چيو، ”هاڻي ته هو پڪي ٻئي ويا اڏامي، هاڻي سوچڻو آهي توهان ٻنهي کي. حال فلحال ته ڪير به پڇي ته چئجو ٻاهر ويل آهن. ريڪا تون به پنهنجي گهر ۾ رهي وڃي ره. اڪيائيءَ لاءِ پاڙي اوڙي مان ڪا زال پاڻ وٽ سمهاري ندي ڪج.“

ڪوڙو ڪلي تيرت چيو، ”ناتل به اهڙا آهن جو ڪورٽ ڪچهريءَ، طلاق بهلاق جو ته سوال ئي نه ٿو اٿي. فقط ايترو ترسي ها منهنجي نياڻين جون شاديون ٿي وڃن ها...“

اوچتو ماسيءَ وٺي رڙ ڪئي، ”تيرت پٽ اڪيون ته ڪول... مان ته نهن چوڻي ڏکي ويئي آهيان. پٽ هوءَ ته عشق جي انڌي گهوڙي تي سوار آهي، تون ته نياڻين جي سوچ...“

”آڙي ماسي اي اي“ ذرا ڪڙو ٿي ويٺو تيرت، ”مون پنهنجي فڪري هلائيندي اهڙا گهڻا قصا ڏسي ڇڏيا آهن. بلوچه زالون چالاڪ مردن جي چار ۾ اچي وينديون آهن...“

انن ڏينهن کانپوءِ تار لڳي، ”تيرت مون پنهنجي پل محسوس ڪئي آهي. واپس اچڻ ٿي چاهيان.“

تار کڻي تيرت ڪار کي ڊڪائيندو ماسيءَ جي گهر اچي پهتو. تار ڏيکاري چيڪين، ”ماسي منهنجي ته حالت اهڙي ٿي ويئي آهي جن غم ۽ خوشيءَ جي هڪ وڏي سمنڊ ۾ غوطا پيو کان.“

ماسي ڪا دير ته تيرت جي منهن ۾ رهي نهاريندي رهي. ولولو سندس من ۾ به مچي ويو هو شايد، جو هر هر مرڪ ڪري ٿي پيس چين مان، کاڌيءَ ۾ نستي سوچڻ جو وڪڙ پئجي ٿي ويس. آخر پڇيڪين، ”تون کيس اچڻ ڏيندين گهر

۾؟

تيرت جو اڪيون ڀريل هيون، ڪنڌ سان ها ڪيڙين.
تڏهن وڏيون اڪيون ڦاڙي ماسيءَ چيو، ”هان؟ مريادا پرشوتم رام وانگر
جهنگل ۾ ڪونه اڇليندينس؟“
ڪجهه دير لاءِ تيرت ويٺو ڪجهه سوچي رهيو هو. آخر چيڙين، ”هڪ ته رام
مريادا پرشوتم هو، جو مان ڪين آهيان. مان ته چوندو آهيان پيار ۾ پاڻ
ڪهڙو ٻيو ته رامڻ واري زماني کانپوءِ ڪا ترقي اسان انسانن ڪئي آهي
ڪين نه؟ جنگين وقت جيڪي زالون، ڇوڪريون زوريءَ پڄايون وڃن ٿيون،
تن کي واپس ملڻ تي گهر ۾ اجهو نه ملي ته ڪهڙو حال ٿئي جيڪر سماج
جو...“

پنهنجي ٻنهي هٿن ۾ تيرت جو منهن جهلي سندس نراڙي ڇمي ماسيءَ چيو،
”الاجي ڪهڙا جادو وڌس جڙڪيءَ جو ههڙي ڍول مڙس کي ڇڏي ويئي هئي...“
تيرت ڏٺو ماسيءَ جي اکين مان تاهه تاهه ڳوڙها پئي ڳڙيا، تڏهن هٿ سڌو
ڪري چيڙين، ”پار ملڻ جي ليڪ ڏس ڪيڏي صاف آهي منهنجي هٿ ۾
الاجي ڇو تنهن ڏينهن ڏسي ڪين پئي سگهيس.“
ماسيءَ جي رنل منهن تي بيچ جي چندرما جهڙي مرڪ جي ليڪ اڀري.
چوڻ لڳي، ”تون پتليءَ کي اهڙيءَ پيار ڪري سگهندين، جهڙو اڳ ڪندو
هئين؟“

”ماسي پيار جي سنسار ۾ رڳو ڏيڻ جوئي سلسلو لڪيل آهي، وٺڻ جو حساب
ئجي ڪونهي. پتليءَ کي پيار ڪرڻ ۾ مونکي خوشي ٿي ملي. هن ۾ گڻ ڪهڙا
آهن اوگڻ ڪهڙا آهن اهو سوچڻ وهندس ته پيار جو بشار ڇڻ پٿر جي ڇپ
وڃ ۾ اچڻ تي چنڊا چنڊا ٿي ويندو.“

وڏيون وڏيون آليون اڪيون ڦاڙي ماسيءَ تيرت طرف ڏٺو، ڪلي چيڪين، ”اچي پتلي ته ڏسانس سندس هٿ ۾ پيار ملڻ جون گهڻيون ليڪون آهن. تنهنجي هٿ ۾ ته شايد پيار ڏيڻ جي عي لڻي ليڪ ڏنل آهي.“

ڪجهه ڏينهن کان پوءِ جڏهن پتلي سفر ڪري گهر موٽي، تڏهن تيرت کي پاسيرو وٺي ماسيءَ چيو، ”مونکي ته عجب ٿو لڳي تنهنجي ڪنوار ته ڪجهه سمجهيئي ڪانه پيئي. هيڏو تڪو لڳو آهي مٿس، ”پڇي وڃڻ“ جو تبو ويني ڪلي خوش ٿي، نود آهي ڪا؟“

تيرت وڏو تهڪ ڏيئي ڪليو ۽ سڌ ڪيڪين پتليءَ کي. ماسي چپ تي اگر رکيو ولڙي ٿي ڏسڻ لڳي.

تيرت چيو، ”هاڻي پتلي لاهه پنهنجي ماسيءَ جي دل تان ڀرم.“

پتلي مرڪندي ماسيءَ جي منهن ۾ ڏسندي رهي. تڏهن ماسيءَ چيو، ”ڪهڙو ڀرم؟“

پتليءَ ڪلي چيو، ”اهو ڀرم ته مان پنهنجي راجا صاحب کي ڇڏي، جئڪيءَ سان پڇي ويئي هئس.

ماسيءَ سوچ ڀريون اڪيون کڻي چيو، ”پڇي نه ويئي هئين؟“

پتليءَ تيرت طرف ٽيڙي اک سان ڏسندي چيو، ”هنکي شاڪ ڏيڻو هو مونکي.“

”ڇو؟“ ڏاڍي اتاولهي سان ماسيءَ پڇيو.

”ماسي رڳو ڪم، رڳو ڪم، آخر جيوتبه ڪا چيز آهي ڪين نه. گهمڻ ويندو ته دوستن سان، ڇو مان نٿي گهمي سگهان؟ گهر ۾ ايندو تبزنيس جا فلئيل، ڇو گهر ۾ ڏيئرن سان ڪلڻ ڳالهائڻ تبزنيس کان وڌيڪ اهم چيز ناهي؟ ساڳيو هاڻي سڀيڙي ٿو، نه ته ڌيان عي ڪين ڏيندو هو.“

پتليءَ جي هٿ تي ڌڪ ٺڪلي ڪلندي ماسيءَ چيو، ”چوري تون بنهه استاد
نڪتينءَ. ڀلا هي جو تنهنجي نران به سمجهي ٿي ته جڻڪي تو لاءِ مري ٿو سا
ڳالهه ڪيئن آهي؟“

پتليءَ چيو، ”ماسي جڻڪيءَ سان آهي سڪا پريم. اهو پريم به آدم جڳاد کان
دنيا ۾ هلندو آيو آهي. پر مون جهڙي سڄاڻ زال ان تان پتي پريم ڪڏهن
ڪين قربان ڪندي.“

تڏهن ماسي گهر وڃڻ لاءِ اتي ڪڙي ٿي. ڊگهو ساهه کڻي چيائين، ”شل سڪيا
هجو. پر چوڪري حال ته وڏو خطرو ملهه ڳنهي ورتو هو، بچي ويئي آهين جو
نئون زمانو آهي. رامچندر جي راڄ وارو زمانو ڪونهي.“

تنهن کان ته ڏيکاريون ٿي نه ها

مٿا جي ديدِي شادي ڪري اجمير هلي ويئي ته مٿا جي دل ۾ اڪيلائي ۽
 لڳلڪڻي اصل ڌوڪي آيون. ديولاليءَ جهڙي ننڍي شگر ۾ اسڪول مان
 پڙهي موٽڻ کان پوءِ ڪيترائي ڪلاڪ ملندا هئس واندڪڻيءَ جا تڏهن
 گڏيون اڳڙا ۽ ڪافور جون ڊالس ڪنيون ويئي ڪيليندي هئي.
 ديدِي نيٺ ڏيڍ سال کانپوءِ مس مس پيڪن ۾ تڪڙائي. هن پيري جاڙا ٻار
 ڪو ۽ ڪڪي به ڪڍي نٿي. مٿا کان گڏا گڏيون ٿي وسري ويا ٻار وري اهڙا
 ڪڏا سنا هئا جو مٿا ماءُ کي چيو، ”ڏسجانءِ ويهي ممي مان ديدِيءَ کي هي
 گڏو گڏي واپس ڪڍي وڃڻ اصل ڪانه ڏينديسانءِ.“
 ديدِيءَ چيو، ”هيءُ ڏس چري، هنن گڏي گڏي لاءِ ته منهنجي سس سهرِي پٽ
 کي ننڍيءَ عمر ۾ شادي ڪرڻي آهي. ويهن سالن کانپوءِ سندن گهر ۾ وري
 ڪوبار جڻو آهي.“
 مٿا وڃي ماءُ جو پلڪه پڪڙيو، ”ڪيئن به مونکي ديدِيءَ جهڙا گڏو گڏي ڪين؟
 تڏهن پڇيءَ مٿا جو گل پتي چيو، ”ته پلا هاڻي ڳوليان تنهنجي لاءِ گهٽ.“
 مٿا وڃي پيءُ جو پاسو ورتو چيائين، ”پيا توهين منهنجي هڪڙي ڳالهه
 مڃندا؟“
 پيا جي پلا هئي لاڏلي ڌيءَ، تنهن چيس، ”هڪ ڇو، پلي به ڳالهيون چئ، ڇو نه
 مڃيندس؟“
 مٿا ڏسڻي اگر کولي چيو، ”هڪ ڳالهه، مونکي ديدِيءَ وانگر شادي ڪرايو...“
 پيا کل روڪي چيو، ”پر ڇو؟ ڪهڙي تڪڙ آهي.“
 ”بي ڳالهه؟“ وچين اگر کولي مٿا چيو، ”مونکي ديدِيءَ جي ٻارن جهڙا گڏو گڏي

ڪپن.

پيا نٿا ڪي بهانهن کان چڪيندو مميءَ ۽ ديديءَ وٽ وٺي آيو. پنهنجي ڪل

هٿي چيڪين، ”پڇوس ڇا ٿي چوي؟“

نٿا ديديءَ جي ڳچيءَ ۾ بهانهن ورهائي سندس ڪن پنهنجي وات وٽ آڻي چيو،

”ٻڌ ديدو مون کي تو جهرو گڏوگڏي ڪيئن به ڪپي. تون ڪهڙو به گهوٽ مون

کي ڳولي ڏي مان شادي ڪندس.“

ديدو ڪل ۾ بيٺي ٿي ويئي. چيڪين، ”مون ڪونه سمجهيو ته تون اڃا ههڙي

پوڪبصر هوندينءَ.“

مگر نٿا ڪي ڪنهنجي پرواهه ڪين هئي بس گڏوگڏي ڪپي پوءِ انهي لاءِ

شادي به ڇو نه ڪئي ڪرڻي پوي.

ولحت کان ڪو ماسات نٿا جن جي گهر ۾ اچي لٿو شادي رچڪڻ لاءِ.

نٿا جهٽ وڃي پڦيءَ کي ڪن ۾ چيو، ”تون پيا ڪي ڇهه هن سان ڪئي شادي

ڪرڻي مون کي.“

پڦيءَ نٿا جلبهڻي ڳت ڪئي چموٽن ۾ پڪڙيا ۽ لڳي ڪلڻ چيڪين، ”اٺ پٺيان

گهند تي سو لڳندينءَ.“

ٻئي ڏينهن نٿا جي مميءَ مهراج کي مهمان جون چنيون ويئي ڏيڪاريون ته

شاديءَ جو يوگهه ٻيڻو اٿس ڪين نه. هاڻي نٿا وٺي ماءُ سان ضد ڪيو ته

منهنجون به چنيون ڏيڪار مهراج کي.

مهراج مهمان جو يوگهه ته جلدي ٻڌايو پر جڏهن نٿا جون چنيون ڏٺائين تڏهن

ڊڪر چڙهي ويس. الا جي ڇا ڪجهه نٿا جي مميءَ کي ٻڌايائين جو ان جي به

ساڳي حالت ٿي ويئي. نٿا ماءُ جي گلي ۾ لٽڪي چيو، ”ٻڌاءِ نه ممي ڪڏهن

آهي منهنجي شاديءَ جو لڳن؟“

ماءُ نانا جي مٿي تي هٿ ڦيرائي ٻچڪار ڏيئي چيو، ”تون ڏس اڃا آهين ڪيڏڙي؟ مهراج چوي ٿو وڏي تهئي ته پوءِ ٻٽلڪيندس.“

پر مميءَ اهو ڪوڙ ڳالهايو هو، ڇو ته پوئين صبح جو نانا سوڙ اندر جاڳندي ٻٽو، سندس ممي پيا کي چئي رهي هئي، ”هيڏانهن اسان جي ڌيءَ کي ته ڏسو ڇا پئي ڪري؟ روز پئي پيڻ کان پڇي، ڀلا هي ڇوڪرو ڪيئن لڳندو؟ ڀلا ڦاٽو ڇوڪرو توکي مون لاءِ پسند آهي؟ مان ته رڳو پيئي سندس منهن ۾ نهاريان. ڪيئن ٻڌايانس ته مهراج چوي ٿو، شادي هنجي نصيب ۾ رهي ڪينهي.“

نانا جو ته رڳو منهن سوڙ جي اندر هو، ڪن تـبـاـهر ڪيو سڀ ڪجهه ٻڌي رهي هئي سو سوڙ اچلي ٽپ ڏيئي اٿي کڙي ٿي. وڃي پيءُ کي پاڪي پئي ضد ڪرڻ ويئي، ”ته پيا مهراج ڪوڙو آهي مان شادي ضرور ڪنديس.“

ٻـلـلـ سندس مٿي تي هٿ ڦيرائي چيو، ”ڇو نه ڪندو منهنجو گل پٽ شادي، پر ٻچا ارڙهين سالين کان اڳ شادي ڪرڻ سرڪاري ڏوهه آهي.“ ڳل تي هٿ رکي ويهي رهي هئا.

آخر پنج سال به گذريا، پر ڏاڍو ڌيري ڌيري گذريا. نانا هاڻ چڱي سمجهو ٿي ويئي هئي. ديديءَ گهوٽ سان وڃي گڏ سينگاپور وٺي هئي. هڪ ڏينهن هڪ جوان ڇوڪرو ديديءَ وٽان پارسل کڻي آيو. هڪ سهڻو ميڪ اپ سيٽ هو. ڇوڪرو چيو، ”ديديءَ چيو آهي، هيءُ سيٽ منهنجي پيڻ نانا کي هٿ ۾ وڃي ڏج.“

سيٽ وٺندي جو نانا ڇوڪر جي منهن ۾ ڏٺو، ته مورت ڇپجي ويئي سندس من ۾. سئين سينڌ، گهنگهروالو گهاٽا وار، صاف ڏاڙهي لٿل چهرو، سڀ کان سهڻيون هيون سندس کڙيل سورج مڪي گلن جهڙيون اڪيون، جن سان نانا

جي اکين ۾ سڌو نهاري چيڪين، ”ديديءَ کي لڪج ته منهنجي هٿ ۾ ڏنگين سيٽ.“

سيٽ وٺي نڪتا اڪيون غي بند ڪري ڇڏيون. تڙندي ٽپڙندي ڪنهن طرح پنهنجي ڪمري ۾ پهتي. اڪيون ڪٿي کوليڪين ته هر هنڌ اهي نيٺ پيا نظر اچنس، دل ۾ چيڪين، ”ظلم ٿيو.“

نڪتا جو پٽي بازار مان فروٽ وغيره وٺي موٽيو هو. نڪتا کي سڌي ڏاڍي اتساه سان مهمان لاءِ ڪجهه ڪپي ٺاهي ڪٿي اچڻ لاءِ چيڪين. مگر اتيئي ڪجهه ياد اچي ويس ۽ سندس اتساه گم ٿي ويو. نڪتا پهرين ته ڪجهه دير ڊريسننگ ٽيبل وٽ لڪين بيٺي رهي جڻ پٿر جي مورتي هئي. ٻئي ڏينهن پٽيءَ اچي نڪتا جي مميءَ کي چيو، ”هٿ ته ڪول“ ۽ يڪدم سندس هٿ مٿان تازي وڄلي چيڪين، ”ڪلهه جيڪو چوڪرو ساجن، تو وٽ نڪتا لاءِ پارسل ڪٿي آيو هو، انهيءَ کي نڪتا پسند آهي بس هفتي ۾ شادي ڪري چوڪريءَ کي سينگاپور وٺي ويندو.“

نڪتا کان تڪڙ ۾ نڪري ويو، ”۽ هني مون؟“
پٽيءَ اکين جا دوڏا ڦاڙي چيو، ”توهان کي ته ڪو مالڪ سمجهائي ڏيئي لڏيئي جي بيهول ڪانهي، اڃا مٿان ڪپيو هني مون.“
نڪتا جي ته دل ۾ دهل ٿي وڃي، پٽيءَ جلدئي هٿ پڪڙي چيڪين، ”ساري ساري، دادِي ساري.“

ساجن جي ماءُ پيءُ ته نڪتا کي اڳيئي ڏسي ڇڏيو هو بس ساجن جي اچڻ جي دير هئي. سو ٻن ڏينهن کانپوءِ مڱڻو بيٺو، هفتي کانپوءِ شادي. ليڪن مڱڻي جي منڊي جو نڪتا جي نصيب ۾ ڪانه هئي، سو مڱڻي ڏينهن صبح صبح پٽي سهڪندي لڏي. چيڪين، ”ساجن جي پيءُ کي ساجن جو سيٺ اچي لڳو آهي ته

ساجن سندس ڌيءَ سان شادي ڪري... ”
 ”اڙي اها ته ساجن کان به ٿي سال وڌي آهي.“ پيا چيو.
 داديءَ چيو، ”پر چوڪري کي پنهنجي نوڪريءَ جو به ته خيال رکڻو آهي؟“
 تڏهن مٿي جي پيا هٿ ڇنڊي چيو، ”خير سويل غي بچي وياسين، هي چوڪرو
 ته شادي نه، سودي بازي ڪرڻ وارن مان ڇڏيو.“
 مٿي ته خبر ٻڌي وسامي ويئي. ساجن جي گهنگهه والو ڪارن وارن وارو آڪار
 جو سندس ڇاتي اندر اڪرجي ويو هو، انکي ويني ڏوراپا ڏيڻ.
 ماءُ اچي مٿي جي مٿي تي هٿ رکيو چيڪڻ، ”مڪڻن واريءَ کي چوڪري تي
 موڪليان. ڏسج تنهنجي لاءِ ڪهڙو نه اچو چوڪرو ٿي ڪٿي اچي.“
 مگر ٿيو لکڻ جو مڪڻن واري جيڪا مڪڻي ڪٿي لکي اهو چوڪرو بلڪل
 ڏيڍ اڪه هو.

مٿي جي ماءُ چيس، ”گريائي منهنجي سون جهڙيءَ ڌيءَ لاءِ پلا وڌ وارو
 چوڪرو ڇو ڪٿي لکي آهي؟“
 گريانيءَ ڏاڍي تپرس مان چيو، ”لکي تون چوڪري جي عيب جي ڳالهه ٿي
 ڏسين. گهر ته ڏس اصل لکن تي وڃي لیتندي...“
 مٿي کان ڪل نڪري ويئي. گريانيءَ چچيو، ”کين ڇو ٿي؟“
 مٿي ساهه جي ويئي. اڪيون هيٺ ڪري چيڪڻ، ”اسان جي پاڙي ۾ هڪ
 شاهوڪار گهر تي پوليس جي ريڊ پيئي. انهن جي بليڪ جو ناٿو برلبر سندن
 پلنگن جي گاديلن مان نڪتو، جن تي هو لیتندا هئا.“
 تڏهن بلبس به ڪلي ڪٿي گريانيءَ کي هٿ جوڙيا. چيڪڻ، ”وڏو گهر ڪيئي
 ڪونه، جو اسان کي گهٽ نظر سان ڏسي. پوءِ ڍاوا ڪيئن پنهنجي نهن کي
 احساس ڪمري ڏياري ڏنگيندا آهن، سو سڀ ڏسي چڪا آهيون.“

گرياني ته هلي ويئي. نٽا سوچڻ لڳي آخر هيءُ ملڪي نهڻ جو سج وري
ڪڏهن اڀرندو جڏهن مان ساهيڙين کي شاديءَ تي اچڻ لاءِ نوتو ڏيئي
سگهنديس.

شڪر اهو ڏينهن جلدي پهچي ويو. گهوڻين مڱڻي جي گهر ڪئي ٽڪري.
نٽا جي ماءُ پيءُ جو منهن لٿل هو. پاڻ ۾ سس پس پئي ڪيئون، ”جڏهن
چوڪريءَ جي نصيب ۾ شادي لکيل ئي ڪانهي تڏهن مڱڻو ڪري به ڇا
ڪبو؟“ ليڪن ڏني مک ڳيهر به ڏاڍي مشڪل ڳالهه هئي. آخر مڱڻو به ٿي ويو
ته شاديءَ جو ڏينهن به اچي پهتو. صبح ساڻ نٽا جي ماءُ شينات جيءَ جون
ڳنديون پئي ٻڌيون. پيءُ ڏاڍي چنٽا ۾ ٻڌل هو. چيڪين، ”نٽا ڏيءَ اسان قسمت
خلاف ڪهاڙي ڪنئين آهي.“ نٽا جي دل به دڪ دڪ ڪرڻ لڳي. شاديءَ جون
گهڻيون رسمون ته پوريون ٿي چڪيون هيون. نوگرهي گهري بڪي به ٿي
ويئي. نٽا جي ديدني پڻي وغيره ڏاجو ساهري گهر پهچائي آيون. مگر سس
پس ۾ ڳالهه پسرڻ لڳي ته گهوٽ راجا پڇي ويو آهي.
اچانڪ نٽا جي هٿ ۾ هڪ چنئي اچي پئي. لکيل هو:
”نٽا ديوي مون کي معاف ڪج. هن وقت هيءَ شاديءَ مان نٿو ڪري سگهان.
منهنجي چاچي جا مون تي لک احسان آهن، پر منهنجي مرضيءَ خلاف شاديءَ
جو ايڏو اڏهر ڪيو ويو آهي جو مان احسانن هيٺيان بهجي مرڻ لڳو آهيان.
ٻن سالن ۾ ايترو ڪجهه ضرور ڪمائي ايندس، جو توکي سڪي رکي سگهان.
ان وچ ۾ ڪو مون کان وڌيڪ لائق ور پئڻين ته پلي هلي وڃج. مان ڪوبه
ٻڌن نٿو وجهڻ چاهيان توتي...“
ماءُ ته چنئي ٻڌي بيهوش ٿي ويئي.
نٽا جون اکيون کلي ويئون. ماءُ کي چيڪين، ”شادي شادي شادي— الاجي

ڪهڙي ميا چار ۾ اچي پيئي آهيان. ان کان ته ڪا ڊاڪٽر يا پروفيسر تيان ها ته چڱو هو.“

گريانيءَ ٻوڪ ڦاڙي چيو، ”ڪرن ڪراون آبي آپ“ سو ڪير تو اچ ڪرمن جي لکئي کي مڃي. شادي ٿي ويئي ته چئبو چوڪريءَ جي ڪرمن ۾ اهوئي مڙس لکيل هو جي وري طلاق ٿي ويئي ته چوندا... ڇا چوندا تڏهن؟ سنڌ ۾ چوڪرين جو لکيو 5 سالن جي عمر ۾ ڪلندو هو، هاڻي پنجويهن سالن ۾ به نٿو کلي — مطلب؟... اجايون آهن سڀ ڳالهيون. اڳ جي ڳجهن جي ڪل جو تشين کي به پوري ڪانهي. ههڙي سني سهڻي چوڪري، انهن چريڪيءَ جي خيالن سبب گهر ۾ وهاري ڇڏي ڇا؟“

مگر نٿا جا ماءُ پيءُ اصل ننڍا واري وينا.

رڪي رڪي آخر گريانيءَ چيو، ”پلا هڪ ڪم ڪندا، منهنجي ڪالوني وارا منهنجو مٿو ڪڍي ويا آهن ته ڪا سني ماسٽريائي آئي ڏي، جيڪا ڪالونيءَ جي بهارن کي سنڌي لکڻ پڙهڻ سيکاري...“

پيءُ نٿا کي سڏ ڪري گريانيءَ واري ڳالهه ٻڌائي. نٿا يڪدم هڻو ڪئي. ماءُ به چيو، ”جڏهن شادي به لکيل ناهي. ته پلي وڃي چوڪري سڪرت جا ڪم ڪري.“

مگر ٿيو لکين، جو نٿا گريانيءَ واريءَ ڪالونيءَ ۾ سنڌي پڙهڻ شروع مس ڪئي ته گريانيءَ وٽ نٿا لاءِ ڇار ملڪڻيون اچي ويئون. آخر هڪ ڏينهن گرياني نانڪ کي ۽ سندس ماءُ پيءُ کي سڌو نٿا جي گهر وٺي وئي. چي، ”ڏسو پلٽي هي نانڪ جا ماءُ پيءُ اچي پٺيان پيا اٿم ته نٿا جهڙي آدرشي چوڪري، اسان کي ڪيئن به وٺي ڏي...“

نٿا جا ماءُ پيءُ ته نانڪ تي موٽ ٿي پيا ڇو ته جهڙي هئي نانڪ جي سونهن

سوپيا، تهڙو هوس سپاءُ. مگر ڪين گرهن جا هٿ لڳل هئا. سو ڏاڍي آنا ڪاني
 ڪيئون. ليڪن هيڏانهن چوڪري واراب سڀ ڳالهيون گريانيءَ وٽان ٻڌي
 چڪا هئا. انڪري اصل تياري ڪري آيا هئا. منڊي به ساڻ آندي هڪئون. نانڪ
 مٺا ڪي منڊي پکي ته مٺنبه ٿڙي پيئي. نانڪ جي ماءُ کيس گلي لاهي چيو،
 ”اڄ کان وٺي هيءُ منهنجي ننهن آهي.“ گلي مان سوني زنجير لاهي کڻي مٺا
 ڪي پائڻين ٻن ڏينهن ۾ باقاعدي شادي به ٿي گذري.
 سڪ سان مٺا گهوت سوڌي پيڪن ۾ ستا وارو ڪرڻ لڳي. پيءُ کي ڪلي
 چيڻين، ”پيا ڪيترو ڏک ڏنو جنم پتريءَ؟ انکان ته ڏيڪاريون ئي نه ها.“

وچ ڏاڪڻ تي

سهيليءَ چيو، ”تون جيڪر کيس روڪين ها انو.“ انيلا جي چپن تي مرڪ هڻي ارمان ڀري.

سهيليءَ چيو، ”تون جيڪر کيس هڪ لفظ به چئين ها ته هو شادي اصل نه ڪري ها.“

انوءَ جو سارو وجود ارمان ڀري ڪل جو مجسموبڻجي پيو. چيائين، ”گهيلي آهين تون، اگر ڪنهنجو من ڪنهن تي اچي ٿو وڃي ته ان کي ٻيا سڀ ڪل ڪندا ٿا پاسن.“

سهيليءَ چيو، ”هاڻ ته هو تو لاءِ اچي پريشان ٿيو آهي. شاديءَ کي ته اڃلڻ سال مس ٿيا اٿس. هو چاهي ٿو تون فون تي ساڻس ڳالهائ، ڪٿ نه ڪندي ڪر سندس فون.“

”فون تي ته ڇا، اگر رستي تي منهن منهن گڏجي وڃي ته نه ڳالهائيندي سانس. ساجن خود ڇڏي ويو هو مون کي، مون نه ڇڏيو هو کيس.“

سهيلي سوچ ۾ بيٺي رهي دريءَ کي ٽيڪ ڏيئي، انو هاڻ ڪرسيءَ تي ويهي نه سگهي. ڏاڍي بي آرامي سان اٿي کڙي ٿي ۽ هال ۾ اچ وڃ ڪرڻ لڳي. سهيلي دريءَ جي ٻني تي چڙهي ويئي. ڪجهه وقت دريءَ کان ٻاهر به ڏسندي رهي، پوءِ ٻانهون ٻڌي اچ وڃ ڪندڙ، انوءَ کي يڪ ٽڪ نهاريندي رهي. آخر چيائين، ”ساجن سان ملڻ لاءِ ترقي ته تون به رهي آهين؟“

”مان نه“ ڪٿي ٿي چوان. پر مان سندس گهر ڦٽڪڻ لاءِ تيار نه آهيان... تو وانگر.“

”مون وانگر؟ ڇا مطلب؟...“ سهيليءَ جو منهن ٽامڻي هڻي ويو. تيز ٿي چيائين،

”ڇا مان پريتم جو گهر ڦٽڪڻ لاءِ هٿ سان گڏجڻ تي چاهيان؟“
 ”تون چاهين نه چاهين پر تون پريتم سان گڏج سھين، پوءِ ڏسج ڪيئن ٿو
 سندس گهر ڦٽي؟“
 سھيلي اڪيون ڦاڙي انوءِ طرف ڏسڻ لڳي، ”ڇو ڦٽندو پريتم جو گهر؟ هو ته
 زال کي، ڌيءَ کي بي انداز پيار ڪندو آهي.“
 ننڍي ڪندي انوءِ چيو، ”پر توکي وسارڻ نه ڪپي ته هو؟ سندس زال آهي ۽
 تون سندس سھيلي.“
 ”سو ڇا؟“

”سو ڇا نه چئ، پرش هردوبڻيل آهي اهڙيءَ ڪنهن مٽيءَ جو آهي جو هنڪي
 پنهنجي زال کان وڌيڪ ڌاري پيار ڪندڙ عورت خوب وڻندي آهي. بس مڇلجي
 پوندو آهي ڌاريءَ عورت جي پيار تي...“

”پريتم اهڙن مڇلجندڙ مردن مان ڪونهي...“
 ”تون اگر چوڻ لڳين ته برف ڪڏهن توتي نه رجندي آهي ته مان توکي
 مڃينديس. پر چوندينءَ مرد زال کي ساهيڙيءَ کان وڌيڪ چاهي ٿو. ته مان نه
 مڃينديس.“

”مطلب ڳالهه جو ته، تنهنجو صاف جواب آهي ته تون ساجن کي فون ڪونه
 ڪندينءَ؟... هو ويچارو ڪٿان چلي ڪري مون وٽ آيو هو.“
 ”نه، چيم ته نه.“

”مگر تنهنجي هن آند مانڌ کي ڏسي مونکي هو ناٽڪ پريمي ٿو ياد اچي،
 جيڪو ٽڪيٽ جا پئسا نه هجڻ سبب ناٽڪ به نه ڏسي سگهندو آهي، پر ناٽڪ
 پورو ٿئي، اوستائين گهر به نه وڃي سگهندو آهي... بس ڏاڪڻ تي ٿئي وينو
 رهندو آهي.“

”جڻ به سمجهه تون.“ چوندي انو دروازو زور سان بند ڪندي ٻاهر نڪري ويئي.

ان رات انو دير ٿلڻين ٻڙي لڪندي رهي. ”سهيليءَ اڃ ڪهڙي نه تو تشبيهه ڏني آهي منهنجيءَ حالت کي.“ ڏاکڻ تي ويٺل... شڪر، ترشنڪو نه ڪوئي ٿلڻين. سومات جوبت ڪوئي سگهي ٿي جنهن کي ماڻهو حيرانيءَ جي حد ٿلڻين پوچيندا هئا. پر محمد غزنويءَ جڏهن ري ٿي ري ٿوئيءَ بيهل پڳوان جا پول پٽرا ڪري وڌا... لوهه جي شيخ تي ٺهيل سومات جي مورتيءَ جا چئني پتين مان چقمق ڪڍي ڦٽا ڪيا. تڏهن ماڻهن کي اها مورتي پٽ تي ڪريل ڏسي سياري جي سيات کان گهڻو وڏو سيات پيو هوندو ۽ مان سومات جي بت جهڙي لوهي شيخ جي ٺهيل ”مان“، جڏهن لڙي پيئي هئس ساجن طرف، تڏهن به شايد اسانجي رام ليلا واريءَ ٽوليءَ ۾ سيات پيو هوندو... منهنجي هستيءَ واري چوڪري جيڪا ڪنهن کي پنهنجو پلڻ نه ڇهڻ ٿئي، سا کلي عام، ساجن سان ستجي ٿي ويئي. آه اها تن اندر وڪڙ جهنڊڙ چقمق جي پڪڙ. ڪهڙي عجيب هئي اها ڪشش. هڪي چو اڃ ڇا مري ويئي آهي؟

ٻڙي لڪڻ اڌ ۾ ڇڏي، انو اٿي ڪمري ۾ اڃ وڃ ڪرڻ لڳي... ساجن پاڻ هن مهل به هتي اچي نڪري ۽ ٻٽلڻي، ته سندس ٻار جي ماءُ گذاري ويئي آهي. ته مان شايد ول جيان کيس گهيري وجهان...

از خود انوءَ جو هٿ پنهنجين اکين طرف ڪڍي ويو. آڱرين تي آلاڻ ڏسي کيس ڪس اچي ويئي. ”ڪهڙي چريڪي پيئي سوچيان؟ ڇا هي مان آهيان انو؟“ انو اٿي وڃي ڊريسنڪ ٽيبل جي آرسيءَ وٽ بيٺي. اکين هيٺان ڪاراڻ کي

اگر سان چهي ڏٺائين. ”اوھ“ سندس ڊپيل آھ آرسيءَ تي پگھر جو نشان ڪري ڇڏيو....

انو آرسيءَ کان لئين هتي ڄڻ پنهنجي عڪس کان پاڻ چٽاڻين. وري وڃي ڊريسنڪ ٽيبل وٽ ڊگري لکڻ ويٺي. ”اڪين وٽ ڪارا نشان آهن ڪيئن چوان ته اهي پوڳيل دڪن جا آهن؟... نه ماڻيل سڪ جلبه تي سگهندا آهن... سهيليءَ ته لئين غي تي چيو، ساجن سڪ تبزلبر ايترو ڏنو جو مان ته سمجهندي هيس هاڻي منهنجا اڳين جنمن جا خراب ڪرم ڪٽجي چڪا. هاڻ سڪن جا ڏينهن زندگيءَ جي آخر ٿيڻ هلندا...

ليڪن مونکي خبر غي ڪانه هئي ته سڪ پاڻ دڪ کان به وڌيڪ ترڪو عاشق نڪرندو. ساجن ڪيڏو سڪ ڏنو منهنجو انگ انگ ناري ڇڏيائين. سڄي سرير تي سڪ جا نشان هڻي ڇڏيائين. ڪا جاءِ نه ڇڏي هئي ۽ هڪ ڏينهن اڃانڪ سڪ جي گهڙيءَ جو سماءُ وٺندي چوي ٿو، ”انو دل ٿيندي آهي هڪ اهڙو سرير ڏسان جنهن جو آڪار توکان به ننڍو هجي.“

ان مهل مونکي لڳو مان سڄي ٿڌي ٿي ويئي آهيان. ڪلئي برف جي چپ منهنجي مٿان ڪري پيئي آهي. منهنجا من، ساجن سان جلدئي حقيقت ۾ ان ويل شروع ٿي هئي. شايد اهلبي ترتيب جيوت جا اسان اڪيلي ڏورانهين مڪان ۾ رهندي شروع ڪئي هئي، اهلبي اهڙيءَ ڳالهه لاءِ جوابدار هئي. ڏينهن رات مهل ڪمهل اسان پڪين وانگر پيار ٿي ونديو. ايڏي تيز رفتار پيار جي نديءَ ڏيري وهي آس پاس کي بلباد ڪين ڪيو پر چوه مان مٿن ملڪتن جي ننگ ناموس جهڙا قيمتي وڻ فصل سڀ لوڙهي ويئي.

ڇو سمجهيو مون سڀني کي حقير. ڪيڏو انڌ ويڙهي ويو هو مونکي. ڪنهنجي پرواهه ڪين ٿي ڪيم. چيم نه منهنجي زندگي ان مهل هڪ ندي

هئي، جا جهرڻي جي رفتار سان پئي وهي... ۽ جبلن تان ڪري هيٺ ڌون وڃي
نڪاءُ ڪيائين. تڏهن اٿي پيو چنڊن جي ڌوڻاڌار جو پورو سنسار.
جنهن ڏينهن ساجن اچي چيو، ”انو مون کي چوڪري ڏسڻ لاءِ ڏاڍو ضد ڪيو
ملڪتن.“

”تہ ڏسي لڳين؟“ مون چيو.

”هائو.“

”ڪيئن هئي؟“

”چڱي هئي.“

”وڻي توکي؟“

”ها سٺي آهي.“

”تہ.“

”تہ ڇا؟“

”ڪجهه نہ.“ مان وڌيڪ پاڻ جهلي نہ سگهيس اٿي ڪڙي ٿيس. ”مونکي مٿي ۾
سور آهي.“

اڙي، هي ڇا؟ ساجن؟ ساجن جيڪو منهنجي مٿي جو سوربڙي مونکي گود ۾
ليٽائي پيار سان پري ڇڏيندو هو، جيڪو منهنجو سر ٻهائي بام مڪي ڪيئن
به مونکي نيڪ ڪرڻبنا الڳ نہ ٿيندو هو، سوبس ”سور لهيئي تہ وري
ايندس“ چئي هليو ويو. ۽ مان انڌيءَ جيان سندس هٿن کي منهن مٿي تي
ڳوليندي رهيس... ڪهڙو آهي هي پرش جاتيءَ جو ننڍي آڪار لاءِ عشق منشتا
جا سڀ ڏاڪا هڪ کن ۾ لهيو وڃيو هيٺ پهچي.

هينياهين ڏي هلندڙ ساجن پلجي به نہ سوچجانءِ تہ انو هاڻي توکي فون
ڪندي. انو توکي آڪاس سمجهي توسان پيار ڪيو هو... مونکي اها خبر

ڪانه هئي ته حقيقت ۾ تون آهين ڪني پاڻيءَ جون ڀٻو، جنهن ۾ آڪاس جو فقط عڪس ڏٺو هو مون...

اف سهيلي. سهيلي تو ساجن طرف مونڪي همدربنڪڻ لاءِ ڪهڙا نه ستاقت اڪيلي ڇڏيا آهن.

سهيلي توڪي ڪهڙي خبر ”هيءَ آهي اها انو، جنهن کي ”ساجن ڇڏي ڏنو“ اهڙن لفظن جي لعنت مون ڪيئن سٺي آهي. گهر کان گهڻيءَ ڦٽين نڪرڻ به محال ٿي پيو هو. مون لاءِ شڪر جو وقت سر ننڍيءَ پيٽ مدد ڪئي. چيڪين، ”ڇڏي هو ويو آهي توڪي بيوفا هو ٿيو آهي، ته دنيا جا سچار ماڻهو لعنت هن تي وجهندا...“

پيٽ کي گراهڙي پٽي چيم، ”ننڍي ڪيڙي وڏي سچ تي پئي آهي تنهنجي نظر، منهنجي ته من اندر هزارين بدبيري پيا آهن. روشن ٿي پيو آهي منهنجو من...“

سهيلي اها منهنجي پيٽ لئين نه چوي ها ته شايد مان وري سنئين لڳين گهمي ڪين سگهان ها.

اڙي من ڀلڙيءَ جي ورقن ۾ بس توڪانسواءِ ڪوئي ڪونهي پنهنجو. تنهنجي اڳيان ڪهڙو پردو ٻڌهي ناريءَ جو من آهي نه منهنجو، شايد ڪن جهونن سنسڪارن جو ٺهيل آهي يا ناري جاتي بس اهڙيءَ هوندي آهي. نه ته وري وري چو پڪاريان ها، ”تون ور وهون ڪيتريون، مون ور توهين تون“.

ڪڏهن سوچيندي آهيان، قدرت ڪيڙي بي انصافي ڪئي آهي مونسان... ناريءَ سان. ڪڏهن ڪڏهن چوندي آهيان، ”نه قدرت ته مون سان وڙ ڪيو آهي جو پرش من وانگر ننڍن وڏن آڪارن جي چڪر ۾ پٽڪان ته نٿي“.

هڪو سهيلي ۽ ڏاکڻ تيئي ويٺي آهيان. ناتڪ مٿي ناتيه مندر ۾ روز هلي

ٿو، پورو ٿئي ٿو، لوڪ اچن ٿا، وڃن ٿا. پر مان بس هيٺ هڪ پاڻيءَ جي ٻي ڏيئي ويٺي نهاريان. ان ۾ آڪاس پيو نظر اچي. پاڻيءَ ۾ پير وجهي انهيءَ ٻي اندر پيل آڪاس کي ميروبه ڪين ڪنڊيس. ڇو؟ ڇو ته لئين هڪ آڪيڙو ڦٽي پوندو...

خبر ناهي ڪهڙي پاپ جو ڦل پوڳيو اٿم جو ساجن وڇڙي ويو مونڪان ۽ هاڻي هڪ آڪيڙو ڦٽلي، ڇا پنهنجلبيا کي جنمبگاڙڻا اٿم. نه سهيلي نه ڪنڊيس مان ساجن کي فون.

سهيلي تون پڇندينءَ فون ڪرڻ ۾ چاهي؟ ڇو ته تون نٿي ڄاڻين ته فون ڪرڻ سان هو سڄو سارو مون طرف چڪجي ايندو.

من منهنجا. تون چوندين اهو منهنجو ايمان آهي. نه من، اهو منهنجو تياڳ آهي... نه ته ڇا مان اهو ڪين ٿي ڄاڻان ته ساجن هڪ پيرو وري هن طرف آيو ته سندس سکا پريم مون کي سڄوئي گهيري ويڙهي ويندوبه سال جنهن پنهنجي استريءَ جي پريم ۾ گذارڻ کان پوءِ مون کي پلايو ناهي، اهو هتي اچڻ کان پوءِ ڇا سٿرو واپس ويندو؟ جي ويندوبه ته حق ٻڌي استريءَ کي ڪڍڪبدران ته وڃي آچيندو. منهنجو هي تياڳ پنهنجي ناري جاتيءَ طرف هڪ وفاداري آهي...

ساجن، ڏس اڄ مان توکي نڪرڻي رهي آهيان، محسوس ڪر تڏهن نوڪر ڪڍڻ جو درد. واپس وٺ مونڪان اهوئي درد نڪرڻ جو ٻنا کاتيءَ گهاٽو.

پورو ٿيو